

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Jelena Savitševa

**ERAÕIGUSLIKE JURIIDILISTE ISIKUTE
HOOLSUSKOHUSTUS TEGELIKU KASUSAAJA
ANDMETE ESITAMISE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja:

Maret Güldenkoh, MBA

Tallinn 2019

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2019
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustus tegeliku kasusaaja andmete esitamise näitel</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: The Duty of Diligence for Legal Person Governed by Private Law on the Example of Reporting Beneficial Owner Data</p> <p><i>Lühikokkuvõte</i></p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 54 leheküljest, sealhulgas neljast lisast. Töös on kasutatud 84 allikat, millele on tekstis viidatud. Lõputöö aktuaalsus on tingitud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/849, 20. mai 2015 (rahapesu tõkestamise neljanda direktiivi) muudatusest, mis võttis Euroopa õigusesse üle FATF. Selle alusel võeti vastu rahapesu ja terrorismi tõkestamise seaduse uus redaktsioon, mille kohaselt peavad eraõiguslikud juriidilised isikud esitama äriregistrisse tegeliku kasusaaja andmeid alates septembrist 2018. Lõputöös püstitati probleemküsimus: kuidas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatus, avaldada tegelike kasusaajate andmed, mõjutab eraõigusliku juriidilise isiku hoolsuskohustuse täitmist?</p> <p>Lõputöö eesmärgiks oli selgitada välja eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustus tegeliku kasusaaja andmete esitamise näitel. Töö eesmärk saavutati kolme uurimisülesandega, mis lahendati kasutades kvantitatiivset uurimismeetodit.</p> <p>Töös analüüsiti eraõigusliku juriidilise isiku üldist käsitlust ning tegeliku kasusaaja andmete avalikustamist eraõiguslike juriidiliste isikute poolt. Lõputöös jõudis töö koostaja järeldusele, et 67,69% analüüsitud eraõiguslikest juriidilistest isikutest soovivad vältida hoolsuskohustuse rikkumist tegeliku kasusaaja andmete esitamise näitel.</p>	
Lisad: mälopulk	
Võtmesõnad: eraõiguslik juriidiline isik, hoolsuskohustus, tegelik kasusaaja	
Võõrkeelsed võtmesõnad: legal person governed by private law, duty of diligence, beneficial owner	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Jelena Savitševa</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p>	
Allkiri:	
Vastab lõputöö nõuetele	Allkiri:
Juhendaja: Maret Güldenkoh	
Kaitsmisele lubatud	Allkiri:
Kolledži direktor: Kerly Randlane	

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. ERAÕIGUSLIKU JURIIDILISE ISIKU ÜLDINE KÄSITLUS.....	7
1.1. Eraõigusliku juriidilise isiku olemus.....	7
1.2. Eraõigusliku juriidilise isiku kohustused	13
2. TEGELIKU KASUSAAJA ANDMETE AVALIKUSTAMINE	21
2.1. Tegelik kasusaja andmete tuvastamise nõuded.....	21
2.2. Tegelik kasusaja andmete esitamine	30
KOKKUVÕTE.....	40
SUMMARY	42
VIIDATU ALLIKATE LOETELU	43
Lisa 1. Tegelik kasusaja andmete järelpärimine	50
Lisa 2. Registrate ja Infosüsteemide Keskuse e- äriregistri vastus järelpärimisele.....	51
Lisa 3. Kogutud andmed tegeliku kasusaja kohta.....	52
Lisa 4. Analüüsist tulenev oletuslik rahatrahv	53

SISSEJUHATUS

Maailma riigid püüavad oma majandust arendada ning muuta maksusüsteemi tõhusamaks ning usaldusväärsemaks. Selliste eesmärkide saavutamiseks tuleb toime tulla mitmete erinevate probleemidega, näiteks rahapesu tõkestamine.

Teema valik on tingitud sellest, et rahapesuga seotud probleemid põhjustavad kahju riigi majandusele. Igal aastal muutuvad rahapesu tõkestamise vastu võitlemise meetmed keerukamaks, sest nõuavad palju inim-, aja- ning kapitaliressurssi. Ebaseaduslike skeemide analüüsimine muutub ametnike jaoks keerulisemaks ja tömahukamaks. Sellistes tingimustes on iga riigi põhiülesanne luua läbipaistev süsteem, mis võimaldab rahapesu ohtu vähendada.

Teema aktuaalsus on tingitud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/849, 20. mai 2015 (rahapesu tõkestamise neljanda direktiivi) muudatusest, mis võttis Euroopa õigusesse üle Financial Action Task Force'i (edaspidi FATF). Direktiivi 2015/849 eesmärk on vältida maksupettusi ja parandada maksusüsteemi läbipaistvust. (Euroopa Liidu Teataja, 2015) Selle alusel võeti Eesti õigusesse rahapesu ja terrorismi tõkestamise seaduse (edaspidi RahaPTS) uus redaktsioon. RahaPTS uue redaktsiooni kohaselt peavad eraõiguslikud juriidilised isikud esitama äriregistrisse informatsiooni oma tegelike kasusaajate kohta alates septembrist 2018 (Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, 2017). Eraõiguslikud juriidilised isikud on aktsiaselts, osaühing, täisühing, usaldusühing, tulundusühistu, sihtasutus, mittetulundusühing, Euroopa äriühing ja majandushuviühing (Rahandusministeerium, 2018a). Tegelike kasusaajate andmed peab esitama ligikaudu 218 000 ühingut, sealhulgas 186 000 osaühingut ja 22 000 mittetulundusühingut. Kokku oli 23. oktoobri 2018 aasta seisuga esitatud andmed 137 053 tegelike kasusaaja kohta. (Rahandusministeerium, 2018b) Rahandusministeeriumi kodulehel olev juhispõhine viitab sellele, et tegeliku kasusaaja teadlikult valeandmete esitamise või esitamata jätmise eest määratakse rahaline karistus (Rahandusministeerium, 2018a).

Uudsuseks on see, et RahaPTS uue redaktsiooni mõju eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustusele ei ole varem Eestis teadustöö tasemel uuritud.

Probleemkohaks on see, et tegelike kasusaajate andmete puudumine võib soodustada rahapesu ja terrorismi rahastamist. Tegelike kasusaajate tuvastamine on keeruline protsess, mis nõuab riigilt ressursi ja aega. Seega on oluline välja selgitada, kuidas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatusest tingitud nõue eraõiguslike juriidiliste isikute poolt kasutusele võetakse. Eelnevast tuleneb probleemküsimus: kuidas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatus, avaldada tegelike kasusaajate andmed, mõjutab eraõigusliku juriidilise isiku hoolsuskohustuse täitmist?

Lõputöö eesmärgiks on selgitada välja eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustus tegeliku kasusaaja andmete esitamise näitel.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida teoreetilistest allikatest lähtuvalt eraõigusliku juriidilise isiku rahalisi ja mitterahalisi kohustusi riigi ees, sealhulgas hoolsuskohustuse olemust.
2. Selgitada välja tegeliku kasusaaja tuvastamise nõuded.
3. Analüüsida eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustuse täitmist tegelike kasusaajate andmete ning majandusaasta aruande esitamise näitel Registrate ja Infosüsteemide Keskuse e- äriregistrisse (edaspidi äriregistris).

Lõputöö teoreetilises osas viiakse läbi temakohaste allikate analüüs ja eesmärgi saavutamiseks kasutatakse kvantitatiivset uurimismeetodit. Äriregistri andmete põhjal võrreldakse kolme kuu (2018 aasta november–detsember ning 2019 aasta jaanuar) tegeliku kasusaaja andmete esitamise kohustuse täitmist erinevate ühingute kategooriates tegevusvaldkondade kaupa Eesti eraõiguslike juriidiliste isikute seas. Valimi koostamisel lähtutakse tõenäosuslikust süstemaatilisest valikust, elemente valitakse teatud kriteeriumitele vastavalt. Kriteeriumi moodustamiseks kasutatakse kihtvalimit. Kihtvalimi moodustamiseks jaotatakse eraõiguslikud juriidilised isikud maakondade lõikes. Andmete kogumise järgselt toimub nende analüüsimine ja tulemuste interpreteerimine.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis jagunevad omakorda kaheks alapeatükiks. Esimeses peatükis analüüsitakse eraõigusliku juriidilise isiku üldist käsitlust. Esimeses alapeatükis analüüsitakse ettevõtluse etappe turumajanduses ning eraõigusliku juriidilise isiku olemust. Teises alapeatükis selgitatakse välja eraõigusliku juriidilise isiku-, rahaliste

ja mitterahaliste kohustuste, sealhulgas hoolsuskohustuse, täitmise olulisus ning eraõigusliku juriidilise isiku vastutus kohustuste täitmise ees.

Teises peatükis analüüsitakse tegeliku kasusaaja andmete esitamist eraõiguslike juriidiliste isikute poolt. Esimeses alapeatükis analüüsitakse teoreetilistest allikatest lähtuvalt tegeliku kasusaaja tuvastamise nõudeid. Võrreldakse tegeliku kasusaaja otsese ja kaudse osaluse erinevusi ning kirjeldatakse uurimisosa läbiviimist. Teises alapeatükis selgitakse välja eraõigusliku juriidilise isiku hoolsuskohustus tegeliku kasusaaja andmete näitel. Lisaks kogutakse ettevõtjatelt andmeid majandusaasta aruannete esitamise kohta, et selgitada välja tegeliku kasusaaja andmete esitamise ja majandusaasta aruande esitamise kohustuse, sealhulgas hoolsuskohustuse, täitmise seost.

Lõputöös analüüsitakse teemakohaseid teoreetilisi allikaid, sealhulgas nii eestikeelseid kui ka võõrkeelseid teadusallikaid ning teemakohaste õigusaktide 01.01.2019 seisuga redaktsioone.

1. ERAÕIGUSLIKU JURIIDILISE ISIKU ÜLDINE KÄSITLUS

1.1. Eraõigusliku juriidilise isiku olemus

Ettevõtlus on inimeste seas levinud ning ettevõtjate arv omab kasvutendentsi. Ettevõtja on uuendaja, kes muudab maailma paremaks. Ta on turumajanduse arendaja, sest ta loob uusi töökohti ning stimuleerib ühiskonna heaolu kasvu. Ettevõtlust mõistetakse kui kaupade või teenuste tootmist ja müüki tarbijaturul. Ettevõtja eesmärk on teenida kasumit ning rahuldada tarbijate vajadusi ja soove konkurentidest paremini. Ettevõtja võtab teadlikult riske ning vajab palju loovust oma tegevuse arendamiseks.

Ettevõtete tähtsus ja roll majanduses on oluline. Uute ettevõtete loomine stimuleerib riigi majanduslikku ja poliitilist jõukust. Ettevõtjal on oluline roll erinevate valdkondade konkurentsi suurendamisel. (Ribeiro-Soriano, 2017, p. 1) Ettevõtluse moodustamise eeldus on inimeste huvi hakata investeerima oma raha äritegevusse. Ettevõtjad alustasid erinevate teenuste osutamist või kaupade müümist raha teenimise eesmärgil, et saadud kasumi arvel suurendada oma vara. Iga juriidilise keha taga on ettevõtja ehk füüsiline isik, kelle eesmärk on oma kaupade tootmise, müümise või teenuse osutamise eest kasumit saada ja rikkust suurendada.

Mõiste ettevõtja pärineb prantsuse keelest 1437 aastast. Prantsuse keeles *entrepreneur* ehk ettevõtja on isik, kes vahendab kaupu ja kasvatab kasumit (Miettinen & Teder, 2006, lk 7). 13. sajandil oli näiteks ettevõtja kuulsam rännumees ja kaupmees Marco Polo. Ta sõlmis reisidel erinevaid ostu-müügilepinguid selleks, et erinevaid kaupu Idamaadest osta ja Euroopas müüa. (Komroff, 2002, p. 11) Tema perekonna liikmed tegelesid samuti äriiga (*Ibid.*, pp. 3–4). Seega ettevõtlus ei ole ainult tegevuse liik, see on ka eluviis, mille eesmärk on äri arendamine ning jätkusuutlikkuse tagamine (Lukjanov, 2002, lk 5).

Ametlikult algab turumajanduses ettevõtluse mõiste kasutamise ajalugu prantsuse majandusteadlaste panusega 17. sajandil. Kõige varasemad majandusteadlased, kes tunnustasid ettevõtluse rolli majanduses, olid Richard Cantillon ja Robert Hisrich. (Janakiram, 2010, p. 141) Richard Cantillon arendas välja ettevõtluse teoreetilise käsitluse, mille kohaselt ettevõtja on füüsiline isik, kes ostab kauba teatud hinnaga, et

müüa seda kallimalt. Ettevõtja on kaupmees, kes kasutab teiste inimeste tööjõudu kasu saamiseks. Lisaks sellele peab ettevõtja võtma vastutuse oma äri eest ning tegelema riskide analüüsimisega. (Helbert & Link, 2009, p. 241) Majandusteadlane Robert Hisrich määratles ettevõtluse kui ühiskonna arenemise protsessi, mille eripärad on loovus ja eestvedamine. Ettevõtja on füüsiline isik, kes võtab vastutuse oma äritegevuse eest. (Kallam, *et al.*, 2003, lk 9–10) Maailm areneb ja muutub ning ettevõtluse käsitlus areneb kiires tempos.

Miettinen & Teder (2006, lk 8) rõhutavad, et ettevõtluse mõistele keskendumine langeb 18. ja 19. sajandisse. 1756. aasta ingliskeelne sõnaraamat annab tööandja ja töökoha sõnade tähenduse. Definitsiooni alusel on tööandja inimene, kes võtab töötajad tööle ja haldab kõiki ettevõtlusega seotud protsesse. Töökoht on tööstusobjekt ehk tööobjekt. (Johnson, 1756) Majandusteadlane Beaudeau väidab, et ettevõtja on isik, kes planeerib, haldab ja vastutab ettevõtte tulemuste ja sellega kaasnevate riskide eest (Džbánková & Sirůček, 2016). Prantslasest majandusteadlane Jean-Baptiste Say laiendas ettevõtluse majanduse kontseptsiooni. Kontseptsiooni eesmärk oli tõestada, et ettevõtja on peamine tegelane kaupade või teenuste müügi protsessi käigus. Inglise majandusteadlased olid seisukohal, et ettevõtte on finantskapitali tarnija. Adam Smith määratles ettevõtjat kui majanduslikku inimest, kes akumulereib kapitali ning on pidev turumajanduse arendaja. (Helbert & Link, 2009, p. 241) Kahe sajandi jooksul uuenes ettevõtluse mõiste kiiresti. Ettevõtja võtab inimesi tööle ja vastutab erinevate riskide eest ning akumulereib kapitali.

20. sajandi alguses rõhutas Austria majandusteadlane Joseph A. Schumpeter oma käsitlustes, et ettevõtja on majandusteooria keskseks kujuks ehk ta on novaator, kes arendab ja rakendab uusi äriideid (Miettinen & Teder, 2006, lk 10). Majandusteooria süsteemi põhimõtte oli realiseerida vajalikku sümbioosi majandusliku, ajaloolise, poliitilise, sotsiaalse ja teiste maailma arenguprotsesside vahel. Schumpeteri arvates peab ettevõtja ettevõtluse arendamiseks lähenema kõigile majanduslikele aspektidele eraldi, et olla edukas majandusvaldkonnas. Ettevõtjate tegevusvaldkond on osalemine majandusarengu protsessis ning ilma nendeta toimuks majandusarengu taseme paigalseis. Schumpeteri arvates on ettevõtlus füüsilise isiku tegevus, mille tulemusena ilmuvad turule uued ideed ning leiutised. (Opie, 2012, pp. 138–141) Eelmisel sajandil oli ettevõtja uuendaja, kes arendas turumajandust ja genereeris erinevaid äriideid. Ta leidis seoseid erinevate majandusteooria süsteemi põhimõtete vahel.

Eestis võeti kasutusele *antreprenööri* mõiste 20. sajandil, millest kujuneb välja ettevõtluse mõiste. *Antreprenöör* tähendas kapitalistlikes maades teatri- ja tsirkuseetenduste korraldajaid. (Miettinen & Teder, 2006, lk 7) 17.11.1989 aastal võeti vastu Eesti ettevõtteseadus, mille eesmärk oli reguleerida üldine ettevõtete käsitlus: tegevus, vorm, asutamine ning tegevuse lõpetamine (*Ibid.*, lk 51). Eesti Vabariigi põhiseaduse § 31 alusel on Eesti elanikul õigus tegutseda ettevõtlusega (Eesti Vabariigi Põhiseadus, 1992).

Esimesed eraettevõtted Eestis olid kooperatiivid, mis asutati 1986. aasta lõpus. Kooperatiiv tähendab kollektiivide ühinemist tootmise eesmärgil. Kooperatiivide tegevused olid esialgu lubatud vaid mõnel üksikul tegevusalal. Kooperatiivi kõrval moodustati väikeettevõtteid. See ettevõtlusevorm sai Eestis alguse 1987. aastal ning on tänapäevani üks levinumaid Eesti majanduse arendajaid. 13.06.1990 aastal võeti vastu majandusühingute põhimäärus. Majandusühingute põhimääruse alusel tekkis võimalus asutada täis-, usaldus- ja osaühinguid, kuid esialgu neid vorme eriti ei kasutatud. Eesti ettevõtteseadus kehtis kuni äriseadustiku jõustumiseni 1995. aastal. Samal aastal võeti vastu aktsiaseltsimäärus, mille alusel tekkis võimalus asutada aktsiaseltsi. Kuna kooperatiivide maine ei olnud kõige parem, siis hakkas levima aktsiaseltsi osatähtsus. (Miettinen & Teder, 2006, lk 50–53) Ettevõtluse areng toimub pidevalt. Väikeettevõtte piiratud ressursid võivad takistada turumuutuste arenguid.

Tänu majanduse ja tehnoloogia arengule areneb ka ettevõtluse roll ühiskonnas. Ettevõtlus areneb kiireneva tempoga. Ettevõtluse eesmärgiks on lisaks kasumi teenimisele struktureerida ärimaailmas ja kohaneda uute tehnoloogiatega (Obschonka, *et.al.*, 2016, p. 2; Baden-Fuller & Mangematin, 2013, pp. 421–422). Ettevõtlus ei ole enam ainult kaupade müümine ja teenuste osutamine, vaid sageli ka kaupade tootmine, ladustamine, deklareerimine ja muu tegevus, mis on seotud kasu saamisega (Lukjanov, 2002, lk 5–7). Ärimaailmas toimub pidevalt arenguprotsess ning kõiki muutusi on keeruline prognoosida.

Raamatupidamise seaduse 01.01.2016 redaktsiooni alusel liigitatakse ettevõtjad majandusnäitajate alusel neljaks: mikroettevõtja, väikeettevõtja, keskmise suurusega ettevõtja ning suureettevõtja. Nende erinevus seisneb osanike arvus, bilansimahus, müügitulus ning töötajate keskmises arvus. (Raamatupidamise seadus, 2002) Ettevõtlusprotsessi ühendav põhitunnus on ettevõtete liigitus suuruse järgi, seega

väiketootjad ei erine palju suurettevõtetest (Wiklund, *et al.*, 2011, p. 1). Kui võrrelda funktsionaalsete osade poolest väike- ja suurettevõtet, siis sarnasusi on rohkem kui erinevusi. Erinevus tuleneb ettevõtjate põhimõtetest. Väikeettevõtjad toetuvad oma toote erisusele ja tarbijate lojaalsusele, et õigustada kõrgemat hinda. (Wells, 2016, pp. 41–43) Devid L. Birch leidis, et majanduse struktuur muutus ning väikeettevõtetele hakati pöörama suuremat tähelepanu, kuna suurem osa töökohtadest luuakse just väikeettevõtetes (Cieślak, 2014, p. 112). Uued tehnoloogiad soodustavad erinevaid ettevõtluse liigitusi. Ettevõtja tegevused muutuvad põhjalikumaks ning ettevõtlustegevus eeldab uuenduslikku haaret. Lisaks ettevõtete loomisele on ka muud võimalused turumajanduses sisenemiseks.

Üheks võimaluseks ärimaailma sisenemisel on tegutseva ettevõtte ostmine. See annab võimaluse ettevõtte ostjatele siseneda uuele turule kiiresti ilma vajalikku eeltööd tegemata, sest ettevõtluse alustamine on aeganõudev protsess, mille käigus tuleb planeerida oma äritegevust, valmistuda oma äritegevuses ette tulenevateks probleemideks ning koostada finantsproгноosid ja äriplaan. (Miettinen & Teder, 2006, lk 147–148) Äriplaan on dokument, mis sisaldab informatsiooni ettevõtte põhimõtete, eripära, tugevuste, nõrkuste ning muude äriiga seotud oluliste aspektide kohta (Lukjanov, 2002, lk 152–157). Äritegevuse üheks pooleks on müüja, kes on ettevõtte asutaja. Tema eesmärgiks on tulu saamine oma äriidee müügist. Teiseks pooleks on aga füüsiline isik, kes ostab selle ettevõtte ning soovib saada ettevõtjaks. Turumajanduses on ettevõtjaid, kes tegelevad äride müümise ja ostmisega.

Turumajanduses pakutatakse veel üht ettevõtlusega alustamise võimalust. See on tegutsemine frantsiisilepingu alusel. Termin frantsiis tähendab kokkulepet, mille alusel üks ettevõtte (frantsiisandja) annab teisele ettevõttele (frantsiisivõtja) eri- või eesõiguse oma kaubamärgi kasutamiseks. Frantsiisileping määratleb kõiki frantsiisi kasutamise tingimusi ning tasu selle eest, mida frantsiisivõtja kohustub maksma frantsiisandjale. Frantsiisandja pakub lepingu alusel juhtimis- ja arendustegevuse toetust ja nõustamist. See võimaldab väikeettevõtetel oma äritegevusega seotud riske vähendada. (Miettinen & Teder, 2006, lk 138–142) Seega turumajanduses on tihe konkurents ettevõtjate vahel, sest ettevõtlusega alustamise võimalused muutuvad lihtsamaks.

Turumajandust iseloomustatakse kui majanduslikku süsteemi, milles rakendatakse valiku ja konkurentsi põhimõtet. Selle kohaselt peab vähem tootlik ettevõtte võimaldama ruumi

rohkem tootlikule ettevõttele. (Mitt, 2006, lk 384) Ettevõtjad loovad oma ettevõtete kasvu- ja arengustrateegiaid, mis põhinevad eri piirkondade majanduslikul tasemel, poliitilisel kontekstil ja sotsiaalsetel probleemidel. Strateegia on konkurentsi põhielement. (Ribeiro-Soriano, 2017, p. 2) Erinevate riikide poliitikud on arvamusel, et ettevõtlus on majandusarengu võti (Helbert & Link, 2009, p. 241). Edukas konkurentsieelis annab ennetuse, riskivalmiduse, strateegilise uuendamise ja konkurentsivõimelise agressiivsuse. Seega võtavad ettevõtjad julgeid kaalutud riske. (Dhliwayo, 2014, pp. 131–132) Turumajanduse jaoks on kõik ettevõtluse majandusnäitajad olulised, sest turundus ja ettevõtlus on lahutamatud ning täiendavad teineteist (Lam & Harker, 2015, pp. 329–335). Ettevõtlus mõjutab ärimaailma erinevalt, sest ettevõtjatel on erinevad prioriteedid, strateegiad oma ettevõtete arendamisel erinevates arenguetappides.

Igas riigis elavad inimesed, kes tegelevad ettevõtlusega ning arendavad oma riigi majandust. Ettevõtlus on positiivne tegevus ühiskonna jaoks (Miller, 2015, pp. 1–2). Ettevõtlus mõjutab riigi majanduslikku ning ühiskondlikku arengut. Madise *et al.* (2012, lk 383–384) toovad välja, et ettevõtlus on tulu saamise eesmärgil toimuv tegevus. Majandusleksikoni kohaselt on ettevõtte organisatsiooniliselt iseseisev majandusüksus, mis on rajatud kasumi saamise eesmärgil (Mereste, 2003, lk 178). Lisaks sellele on tulumaksuseaduse § 14 lõike 2 kohaselt ettevõtlus isiku iseseisev majandus- või kutsetegevus, sealhulgas notari ja kohtutäituri ning vabakutselise loovisiku loometegevus (Tulumaksuseadus, 1999). Ettevõtlustegevus muudab ühiskonna heaolu paremaks, näiteks väheneb tööpuudus, suureneb tööhõive määr. Ettevõtja juurutab tootmisviise ning uusi ideid.

Juriidilised isikud jagunevad Eestis avalik-õiguslikeks juriidilisteks isikuteks ning eraõiguslikeks juriidilisteks isikuteks. Avalik-õiguslik juriidiline isik on tsiviilseadustiku üldosa seaduse (edaspidi TsÜS) § 25 lg 2 alusel riik, kohalik omavalitsus ja muu juriidiline isik, mis on loodud avalikes huvide. (Tsiviilseadustiku üldosa seadus, 2002). Näiteks on Eesti Pank ja Tartu Ülikool. Eraõiguslikud juriidilised isikud on äriühing, sihtasutus, mittetulundusühing, Euroopa äriühing ja majandushuviühing (Rahandusministeerium, 2018a). Äriühingud jagunevad omakorda viieks liigiks: täis-, usaldus-, osaühingud, aktsiaseltsid ning tulundusühistud (Äriseadustik, 1995). Mittetulundusühingud jagunevad neljaks: mittetulundusühistud, fondid ja sihtasutused, mittetulundusühendused ja muud mittetulundusühingud. Mittetulundusühingud

moodustatakse liikmete huvide elluviimiseks ning nende eesmärk on sobiva eraõigusliku juriidilise isiku ettevõtlusvormi rakendamine. Ettevõtlusvormid toimivad erinevatel viisidel ning erinevad üksteisest. Peamised ettevõtlusvormide erinevused on (Justiitsministeerium, 2017):

1. nõutava osakapitali suurus ja sissemakse viis;
2. osanike vastutuse põhimõtted, suurus ja osakaal;
3. äriühingu juhtimisorganid ja otsustusprotsessid, esindusõigus;
4. igapäevase tegevuse korraldamise lihtsus (nt raamatupidamine);
5. äriühingu auditeerimise nõuded.

Riik toetab ettevõtluse jätkusuutlikkust ja innovaatsilisust. Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ keskseks eesmärgiks on keskenduda tootlikkuse kasvu toetavatele meetmetele ning ettevõtluskeskkonna parandamisele. (Riigikantselei, 2018, lk 2) Kavas on seatud eesmärgiks suurendada Eesti ettevõtete turuosa maailmas 0,085%-lt 0,110%-ni ettevõtte arendamise ja efektiivsuse kaudu (*Ibid.*, lk 19–20).

Vaatamata ettevõtete vormile ning arenguetappidele, peab iga ettevõtja olema seaduskuulekas ning jälgima käsutusõigusi, et turul ellu jääda. Ettevõttes on mitmesuguseid käsutusõigusi, mis võivad kuuluda ühele või mitmele indiviidile. Käsutusteooria eristab käsutusõiguses kolme ressurssidega seostuvat õiguste vormi (Mitt, 2006, lk 386–387):

1. kasutamise ja selle korraldamise (koordineerimise) õigus;
2. kasumi (kahjumi) omandamise õigus;
3. võõrandamisõigus.

Aktsiaseltsi struktuurist nähtub kõige paremini käsutusõiguste teoorias esitatud õigusvormide eristumine. Kasutamise ja koordineerimise õigus kuulub üldjuhul juhatuse liikmele. Kasumi või kahjumi omamisega seotud õiguste vorm kuulub aktsionäridele ning võõrandamisõiguste vorm aktsiaseltsi nõukogule. Käsutusõiguse teooria kohaselt toob kaasa õiguste vormide üksteisest lahutamine või nende nõrgendamine kogu käsutusõiguse süsteemi lagunemise. (Mitt, 2006, lk 387) Klassikalises ühemeheettevõttes kuuluvad kõik need õigused ühele isikule (Sepp, 1997, lk 97–98). Äritegevus ei kujune ajaloolise arengu käigus iseseisva tegevusena, sest sõltub alati arvukate välistegurite mõjudest.

Iga ettevõtja peab järgima seadusi ning norme, et olla edukas. Õigekeelsussõnastik defineerib seadust kui parlamendi õigustloovat akti, millest nähtub, et ettevõtja on seaduskuulekas, kui ta järgib parlamendi õigustloovaid akte ehk seadusi (Erelt, *et al.*, 2013). Seaduskuulekal ettevõtjal on näiteks evakuaatsiooniskeem paigutatud nõuetele vastavasse kohta ning töötajad on registreeritud töötamise registris. Samas ettevõtjate seaduskuulekus sõltub erinevatest tingimustest. Tuler (1990, pp. 3–4) tõi välja seaduskuuleka ettevõtja eeldused: karistus kohustuste täitmata jätmise eest teeb ettevõtjad seaduskuulekamaks. Oluline on ka ettevõtja moraalsus ning tahe olla oma alluvate ja tööpartnerite silmis seaduskuulekas.

Eraõigusliku juriidilise isiku puhul tekib õigusvõime äriregistrisse kandmisel, kuhu kantakse täis-, usaldus-, osaühingud, aktsiaseltsid ning tulundusühistud. Sihtasutuse ja mittetulundusühingu õigusvõime tekib mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse kandmisel. Alates kande tegemisest tekib juriidiline isik kui õigussubjekt, kes omab tsiviilõigusi ja tsiviilkohustusi. (Auväärt, 2002, lk 42–43)

Kokkuvõtvalt selgus, et sajandite jooksul on ettevõtluse roll majanduses muutunud. 21. sajandil ettevõtja ei tegele ainult kaupade müümise või teenuste osutamisega, vaid ta tegeleb ka kaupade tootmise, ladustamise ja deklareerimisega. Lisaks sellele on ettevõtja valmis võtma ettevõtlusega kaasnevaid riske. Ettevõtlusega alustamiseks on kolm võimalust: uue ettevõtte rajamine, tegutseva ettevõtte ostmise või frantsiisilepingu alusel tegutsemine. Need ärimaailma sisenemise võimalused soodustavad ettevõtete ning majanduse arengut. Sellest tuleneb, et ettevõtjate arv kasvab ning ühiskonna heaolu paraneb, sest ettevõtja loob uusi töökohti ning mõjutab majanduskasvu. Ettevõtjate roll turumajanduses ja ühiskonnas on koos eksisteerida. Ettevõtja on füüsiline isik või äriühing, kes on alustanud omal soovil äritegevust, täites seaduses sätestatud kohustusi.

1.2. Eraõigusliku juriidilise isiku kohustused

Ettevõtluse asutamise areng on tihedalt seotud turumajanduse arenguga. Turumajanduses osalevad nii füüsilised kui ka juriidilised isikud, kes tegutsevad seaduses sätestatud tingimuste alusel. Juriidilise isiku efektiivseks toimimiseks on olulised tegevusvaldkond, asukoht ning vara. Ettevõtja rahuldab ühiskonna majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi vajadusi ning stimuleerib majandusarengut.

Oma äritegevuse läbiviimiseks peab ettevõtja tegema koostööd teiste ettevõtjatega, selleks peab ta olema usaldusväärne ning täitma oma kohustusi. Ettevõtlus hõlmab riske ja vastutust. Ettevõtja korraldab oma tegevust luues töökohti, makstes makse ja täites muid kohustusi ning püüab majanduslikult olla edukas. Ta vastutab ettevõtte vara, töötajate ja kohustuste täitmise eest. (Suppi, 2013, lk 35–37) Ettevõtlus aitab kaasa majanduskasvu ja -arengule, näitab kuidas valitsus tegeleb ettevõtluse arendamisega kui majandusnäitajad langevad (Lucio, *et.al.*, 2015, p. 246). Aastate jooksul on ettevõtete arv märkimisväärselt kasvanud, kuna ettevõtte asutamise võimalused on laienenud (Butnaru, *et.al.*, 2018, pp. 87–88). Eestis saab alustav ettevõtja asutada äriühingu, sihtasutuse, mittetulundusühingu (vt alapeatükk 1.1). Eestis on levinum ettevõtlusevorm äriühing, sest äriühingu eesmärgiks on kasumi teenimine (Rahandusministeerium, 2018a). Sellest tuleneb, et jaotamata kasum makstakse välja dividendina, mis suurendab omakorda dividendide saaja tulu (Aleknevičienė, *et.al.*, 2006, p. 17).

„Juriidilised isikud saavad toimida vaid füüsiliste isikute kaudu“ (Arumäe, 2013, lk 177). Mõiste juriidiline isik võeti kasutusele 19. sajandil, sest tööstuse ja tehnoloogia arenguga ei olnud võimalik tegutseda üksikisikul (Quintana Adriano, 2015, p. 366). Oma äri alustamiseks peab ettevõtja endale selgeks tegema äriühingu asutamise ja registreerimise tingimused. Ettevõtluse asutamise viise jagatakse kolmeks (Saare, 2004, lk 80):

1. kontsessiooni- ehk loasüsteem;
2. normatiivsüsteem;
3. ühenduse vaba moodustamise süsteem.

Ettevõtluse arenemisel võeti esmalt kasutusele Kontinentaal-Euroopa õigustraditsiooniga riikides kontsessiooni- ehk loasüsteem. Selle süsteemi eeldus on, et eraõiguslik juriidiline isik omandab õigusvõime riigi poolt antud loa alusel. Kui riik luba ei anna, siis iseseisvat õigussubjekti ei teki. Kontsessiooni- ehk loasüsteemi puuduseks on see, et valitsus otsustab millisele kooslusele anda juriidilise isiku staatus ning millisele mitte. Euroopa riikide õigussüsteemides kasutatakse tavapäraselt normatiivsüsteemi juriidilise isiku loomiseks. Vastavalt regulatiivsele süsteemile loob riik seadusi, kus on sätestatud iseseisva ettevõtte alustamise fikseeritud nõuded. Ettevõtte registrisse kandmisega järgneb riiklik kontroll, mille eesmärgiks on seadusega kehtestatud miinimumnõuete vastavus. (*Ibid.*, lk 80–82) Näiteks peab äriseadustiku (edaspidi ÄS) § 136 alusel osaühingu osakapitali suurus olema vähemalt 2500 eurot. Osaühingu asutamisel võib

osakapitali sisse makse olla ka mitterahaline. Rahaline või mitterahaline osakapital tuleb enne osaühingu asutamist sisse maksta, kuid on ka lubatud asutada osaühinguid sisse makseid tegemata, kuni sisse maksete täielikult tasumiseni vastutab asutaja osaühingu kohustuste eest tasumata sisse makse ulatuses. (Äriseadustik, 1995)

Ühelt poolt tagab normatiivsüsteem kontrolli ettevõtluse üle ehk riik jälgib seaduses sätestatud nõuete täitmist. Teiselt poolt võimaldab aga realiseerida põhiseadusest tulenevat ühinemisvabadust ning kasutada juriidiliste isikute asutamise vabaduse võimalust. Kolmas ettevõtluse asutamise viis on ühenduse vaba moodustamise süsteem, kus õigussüsteem tunnistab seost teatud struktuuriga ilma täiendavate seaduslike piiranguteta. (Saare, 2004, lk 80–82) Äri alustamiseks peab ettevõtjal olema koostatud ja tõestatud juriidiliselt nõuetekohases vormis asutamisdokument, põhikiri ning nendega seotud muudatused (Euroopa Liidu Teataja, 2017). Ettevõtte asutaja on just see isik, kes loob ettevõtte ja vastutab oma äritegevuse eest. Normatiivsüsteemi alusel sõltub asutajate arv konkreetsest ettevõtlusvormist, sest asutamise tingimused on erinevad.

Enne äritegevuse alustamist on kõik eraõiguslikud juriidilised isikud kohustatud end registrisse kandma (Randlane, 2016, lk 15). Maakohtu registriosakonnas peetakse äriregistrit, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrit (Justiitsministeerium, 2018). Mittetulundusühingu ja sihtasutuse õigusvõime tekib mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse kandmisega (Mittetulundusühingute seadus, 1996). Äriühingud kantakse äriregistrisse. Äriregister on moodustatud 1.09.1995 aastal. Äriregistri peamine tunnus on avalikkus, see tähendab, et äriregistris sisalduvad andmed on kättesaadavad kõigile ning registrisse kantud andmetele on võimalik toetuda õiguslikes vaidlustes. Lisaks sellele võimaldab äriregister ettevõtjate tegevuse seaduslikkust kontrollida. (Auväärt, 2002, lk 83–84) Kui füüsiline isik ei ole end registreerinud ettevõtjaks, siis tema (majanduslik) tegevus on keelatud (Lukjanov, 2002, lk 141). Registrid moodustavad ühe äriregistrisüsteemi, mille eesmärgiks ettevõtluse vormid ühtlustada ja viia need ühtesse süsteemi (Auväärt, 2002, lk 41).

Peale ettevõtluse registreerimist tekivad muud rahalised ja mitterahalised kohustused. Rahaliste kohustuste hulka kuuluvad: maksu-, kinnipidamis-, vastutus-, kõrvalkohustuste tasumise ja tagastusnõude kohustused. Mitterahalised kohustused jagunevad viieks alaliigiks: registreerimis-, deklareerimis-, kaasaaitamis-, raamatupidamisarvestuse pidamise ja dokumentide säilitamise kohustused. (Maksukorralduse seadus, 2002)

Seadustes sätestatud rahalisi ja mitterahalisi kohustusi peavad täitma õigeaegselt kõik eraõiguslikud juriidilised isikud olenemata nende ettevõtlusvormist.

Juriidilise isiku tegevus väljendub füüsiliste isikute tegevuse kaudu, kes moodustavad juhtorgani. Juhtorgani liikmetel on omavaheline koostöö ja hierarhia. Juriidilise isiku kohustuste täitmise eest vastutavad juhtorgani liikmed. (Arumäe, 2013, lk 177) TsÜS § 31 lg 1 ja 2 alusel on eraõigusliku juriidilise isiku organid üldkoosolek ning juhatus, kui seaduses on sätestad nõukogu olemasolu, siis ühingu juhtorganiks on ka nõukogu (Tsviilseadustiku üldosa seadus, 2002). ÄS § 290 lg 2 alusel on osaühingu ja aktsiaseltsi organiteks osanikud ning aktsionäride üldkoosolek (Äriseadustik, 1995). Juhatus on kõrgem juhtorgan, sest juhatuse pädevusse kuuluvad ühingu ettevõtte esindamine ning juhtimine (Arumäe, 2013, lk 178).

Juhtorgani liikmete kohustuslikeks allikateks on seadus, põhikiri, ametileping ning kõrgemalseisvate organite otsused. Lisaks võivad kohustused tuleneda tegevusvaldkonna eripärast, üldisest eesmärgist ning ka hea usu ja mõistlikkuse põhimõttest. (Varul, *et. al.*, 2005, 53–54) Juhatuse organite põhieesmärk on kindlustada ettevõtte areng, juhtides kollektiivselt ettevõtte toiminguid ning teha järelevalvet kohustuste täitmise üle (Jan, *et. al.*, 2016, pp. 707–708). Juriidilise isiku juhtorgani liikmed peavad põhikirjast või seadusest tulenevaid kohustusi täitma, mis on tuletatud hea usu põhimõttest. Hea usu põhimõtte mõiste on sätestatud TsÜS § 138 lg 2 alusel. Hea usu põhimõtte tähendab, et kõik juhtorgani liikmete tegevused vastavad seadustele. Juhtorgani liikmetelt oodatakse kohustuste täitmist hoole ja lojaalsusega. (Tsviilseadustiku üldosa seadus, 2002) Seega tekib nende jaoks kaks üldkohustust: hoolsuskohustus ja lojaalsuskohustus.

Hoolsuskohustus annab suunise, mille järgi peavad juhtorgani liikmed oma konkreetseid igapäevakohustusi täitma. Hoolsuskohustus jaguneb omakorda kolmeks: hoolsus, informeeritus ning riskide hindamine. (Tiivel, 2005, lk 623) Hoolsus on käitumise objektiivne norm, mis näitab juhtorgani liikmete huvi ettevõtluse arendamise vastu. Hoolsus sõltub eraõigusliku juriidilise isiku tegevusvaldkonnast, suurusest ning juhatuse liikme isikuomadustest. Informeeritus näitab ettevõtluse tulevikustrateegiaid ning tehingute teostamise hetkevõimalusi. Juhatuse liige peab enne juhtimisotsuse tegemist olema piisavalt informeeritud. See tähendab, et enne tehingu tegemist tuleb teostada eeltöö: viia läbi turu-uuring ning teostada finants- või juriidilised analüüsid. Juhtorgani

liikmed peavad lisaks hoolsusele ja informeeritusele alati hindama tehinguga kaasnevaid riske ning vältima põhjendamatute riskide võtmist. (Arumäe, 2013, lk 182–190)

Lojaalsuskohustus põhineb juhtorgani liikmete vahelisel usaldusel, sest juhtorgani liikmed peavad säilitama ettevõtte hea maine klientide ja äripartnerite silmis (Varul, 2009, lk 2). Lojaalsuskohustus koosneb kolmest komponendist: keelud (näiteks on laenukeeld); kohustused (näiteks on huvide konflikti vältimise kohustus) ja muul viisil lojaalne käitumine ehk usaldusväärsus (Arumäe, 2013, lk 182–183). Lisaks juhtorgani liikmete üldkohustustele jagatakse need põhilisteks ja spetsiifilisteks kohustusteks (Tiivel, 2005, lk 622–623). Need põhilised ja spetsiifilised kohustused sõltuvad konkreetsest eraõigusliku juriidilise isiku juhtorganist (juhatus, nõukogu ja üldkoosolek).

Teoreetilistest allikatest nähtub, et eksisteerib kaks juhatuse liikme põhikohustuste mudelit. Esimese mudeli järgi võib juhatuse liikme kohustused paigutada kolme „K“ alla – kavandamine, korraldamine ja kontrollimine. (Üksvärav, 2008, lk 161) Teine mudel on laiem, kui esimene. Teine mudel jagab juhatuse liikme põhilised kohustused mitmeks: juhtimine, otsustamine, esindamine, organiseerimine ja eestvedamine (Sheth, 2018, pp.159–160). Ühingu juhatuse liige korraldab majandustegevust. Põhikirja alusel on tal õigus teha ettevõttes olulisi tehinguid iseseisvalt ilma nõukogu nõusolekuta, nagu ettevõtte tegevuse lõpetamine, laenude võtmine ja andmine. Mitmes tegevusvaldkonnas on kogemustega liikmetest koosnev nõukogu usaldusväärsem ja võtab vähem aega, sest nõukogude liikmed ei vaja lisainformatsiooni. (Üksvärav, 2008, lk 506–507) Samuti ei ole kasu juhatuse liikme otsustest, kui neid ellu ei viida, seega juhtorgani liikmete vahel peab olema tugev ning pidev koostöö.

Nõukogu panus ettevõtlusesse on mitmekesine, mõjutades ettevõtluse arenemist tõhusamalt. Nõukogu põhiülesandeks on hoolitseda äritegevuse edenemise eest. Peamised nõukogu liikmete põhikohustused on äritegevuse planeerimine, korraldamine ning nõu andmine juhile. Üldkoosolek kontrollib nõukogu tegevust ning tegeleb organisatsiooni eesmärkide ning väärtuste kujundamisega. (Arumäe, 2013, lk 194–203) Juhtorgani liikmete spetsiifilised kohustused täiendavad põhi- ja üldkohustusi.

Spetsiifilised kohustused on detailsed ja suunatud üksikküsimuste lahendamiseks. Sellised kohustused sõltuvad ettevõtluse tegevusvaldkonnast. Spetsiifilised kohustused annavad juhtorgani liikmetele konkreetsed ülesanded, mida tuleb täita. Need kohustused on sätestatud eri seaduste, ühingu põhikirja, ametilepingute ning kõrgemate organite

otsustega. Juhtorgani liikme spetsiifilised kohustused alluvad hoolsus- ja lojaalsuskohustustele, mis tähendab, et spetsiifiliste kohustuste täitmisel tuleb ühtlasi ka täita hoolsus- ja lojaalsuskohustusi. Juhatuse peamine spetsiifiline kohustus on raamatupidamise korraldamine. Selle kohustuse korrektne täitmine on oluline eeldus teiste juhtorgani liikmete kohustuste täitmisel. (*Ibid.*, lk 204–208)

Lisaks sellele on juhatuse spetsiifilisteks kohustusteks aktsionäride üldkoosoleku kokkukutsumine ja otsuse vastu võtmine pankrotiavalduse esitamiseks. Nõukogu ja üldkoosoleku spetsiifilised kohustused on teha koostööd juhatuse liikmetega. Üldkoosoleku pädevuses on lisaks koostööle ka põhikirja muutmine ning kapitali suurendamise või vähendamise otsuse tegemine. Nõukogul on prokuristi nimetamise ja tagasikutsumise kohustus. (*Ibid.*, lk 204–208) Samuti kuulub juhtorgani liikmete kohustuste hulka uute ideede pakkumine ning igapäevase majandustegevuse korraldamine.

Juhtorgani liikmed hoolitsevad oma töötajate heaolu ning aktsionäride ja võlausaldajate huvide eest. Juhtorgani liikmed panustavad ettevõtluse arendamisse, pakkudes ainulaadseid strateegiaid. Nende eesmärk on täita oma ülesandeid vastavalt seadustele ning majandustegevust soodustaval viisil. (Jan, *et.al.*, 2016, pp. 710–712) Juhtorgani liikmed moodustavad ja haldavad ettevõtte poliitikat ning võtavad vastutuse ettevõtlusega seotud otsuste eest. Ettevõtte arendamiseks peab iga juhtorgani liige ettevõtluse arendamisse otseselt või kaudselt panustama, arvestades avaliku huviga. (Chittur, 1985, p. 506) Enamasti on avaliku huvi kandjaks riik. Avalik huvi on suunatud ühiskonna heaolule, mis lähtub sellest, et juhtorgani liikmed täidavad nii rahalisi kui ka mitterahalisi kohustusi õigeaegselt, et vältida kahjusid ühiskonna hüvedele (Ikkonen, 2005, lk 187–192).

Juhatuse liikme kohustus on vältida huvide konflikti nii oma kui ka juhtorgani liikmete tegevuses. Huvide konflikti vältimise kohustus kuulub lojaalsuskohustuse hulka. (Arumäe, 2013, lk 189–191) Enne otsuse tegemist peab juhatuse liige olema piisavalt informeeritud ettevõtlustegevuse protsessist ning teadma kõike majandustegevusest, mis võimaldab saada kasumit (Carver, 2003, p. 6). Juhatuse ja selle liikmete kohustused jagatakse kolmeks: põhilisteks, üldisemateks ning spetsiifilisteks kohustusteks. Juhatuse liikme pädevuse hulka kuulub lõpliku otsuse tegemise kohustus.

Juhtorgani liikmete otsusprotsess näitab juhtimiskohustuse täitmist, mis põhineb vajaliku informatsiooni kogumisel ning analüüsimisel nii ettevõtte sees kui ka väljas. Juhatus liige peab otsuse tegemiseks teadma kõiki olulisi asjaolusid, mis võiksid otsuse tegemist mõjutada. Seega juriidilise isiku põhikohustus on tutvuda kogu kättesaadava informatsiooniga. (Kalaus, 2000, lk 277) Juhatusel peab olema piisavalt aega, et hoida ennast ettevõtte tegevustega kursis. Kui juhatuse liige osaleb mitme ettevõtte tegevuses, siis juhatuse liikme otsuse kvaliteet langeb, mis on omakorda juhtimiskohustuse rikkumine. (Tiivel, 2005, lk 628) Juhtorgani liiget ei vabasta vastutusest hea usk (Eisenberg, 1989, pp. 954–956). Juhatus liige teeb ärilise otsuse heas usus ja täidab ka hoolsuskohustust (Kalaus, 2000, lk 275):

1. tal puudub isiklik huvi oma ärilise otsuse tegemises, vaid tema äri otsus on ettevõtte parimates huvides;
2. ta on piisavalt informeeritud;
3. ta oskab ratsionaalselt hinnata oma otsuse tagajärgi.

Juhatus liige vastutab tehtud otsuste eest ja kinnitab otsuse õigsust, kuid otsuse tegemise protsess on juhtorgani liikmete vaheline koostöö. Kõik juhtkonna otsused peavad olema kooskõlas seadustega ning soovitatavalt kasumi saamise eesmärgil. Juhtorgani liikmete huvides tehtud otsused nõrgendavad ettevõtet tarbijate ja tarnijate silmis. (McCoy, 1996, p. 7–8) Iga kohustuse ja õigusnormi rikkumisega kaasneb juriidilise isiku vastutus.

Juhtorgani liikmed vastutavad ettevõtte ees, kui nad rikuvad oma kohustusi (Saare, 2004, lk 210–211). Vastutus on õiguste vastaspool, mis jaguneb tegevuslikuks ja suhtumuslikuks. Tegevuslik vastutus tähendab oma töö eest aruandmist vastavalt ülesannetele. Suhtumuslik vastutus tähendab vastutuse võtmist suurel määral vabatahtlikult oma südametunnistusega. Ettevõtte juhil on kohustus korraldada õiguspäraselt ühingu kohustuste täitmist. Juhtorgani liikmete vastutustundlikkus väldib vale otsuste tegutsemist. (Üksvärav, 2008, lk 246–250) Juhatus liige ei vabane vastutusest, isegi siis, kui tema eest teevad tööd teised juhtorgani liikmed.

Reeglina vastutab juhtorgani liige nii enda poolt tehtud otsuste kui ka töötajate otsuste eest, mis on seotud töökorraldusega, sest tarbijate ja tarnijate jaoks peab ettevõtja alati olema usaldusväärne ja seaduskuulekas. Juhul kui juhtorgani liige on delegeerinud oma ülesanded kolmandale isikule, siis juhtorgani liige vastutab siiski selle täitmise eest. (Saare, 2003, lk 679)

Kui ettevõtja jätab oma rahalised ja mitterahalised kohustused täitmata või esitab valeandmed, siis ettevõtjale määratakse rahaline karistus. Kui registrisse esitatakse tahtlikult valeandmed, siis võib ettevõtjat karistada kriminaalkorras. (Auväart, 2002, lk 9) TsÜS § 37 alusel vastutavad juhatuse ja nõukogude liikmed, kes on oma kohustusi rikkunud, juriidilise isiku ees võrdselt (Tsiviilseadustiku üldosa seadus, 2002). Juhtorgani liikmed vabanevad vastutusest, kui nad tõendavad, et on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega. Ettevõtte omaniku ja asutaja vastutus on laiem kui juhatuse või nõukogu liikme vastutus, juhatuse ja nõukogu liikmed vastutavad ainult äriühingu eest. Omanikud vastutavad ka teisele omanikule või kolmandale isikule tekitatud kahju eest. (Äriseadustik, 1995)

Kokkuvõtvalt selgus, et juriidilistel isikutel on oluline roll majandustegevuses. Ettevõtlus on inimeste iseseisev tegevus kasumi saamise eesmärgil. Ettevõtja mõjutab tarbijate heaolu, asutab uusi töökohti, pakub kaupu ning osutab teenuseid. Ettevõtja on juhtimisoskustega isik, kellel on teadmisi tegutsemaks erinevates tegevusvaldkondades. Eraõigusliku juriidilise isiku puhul tekib õigusvõime registrisse kandmisel. Juhtorgani liikmete tegevuse kaudu peegeldub juriidilise isiku tegevus. Juhtorgani liikmed jagunevad: juhatuse liikmed, nõukogu ja üldkoosolek, kellel on üldised, spetsiifilised ja põhikohustused. Hoolsuskohustus kuulub üldkohustuste hulka. Hoolsuskohustuse järgimine tähendab juhatuse liikme kohustuste täitmist hea usu põhimõttest lähtuvalt. Hea usu põhimõtte tähendab seda, et kohustuste täitmiseks peavad juhtorgani liikmed seadusi järgima ning neil peab puuduma isiklik huvi ärilise otsuse tegemises. Juhtorgani liikmed vastutavad tehtud otsuse eest, kui nad ei täida oma kohustusi. Juhatuse liige teeb lõpliku otsuse ja kinnitab otsuse õigust oma allkirjaga.

2. TEGELIKU KASUSAAJA ANDMETE AVALIKUSTAMINE

2.1. Tegelik kasusaaja andmete tuvastamise nõuded

Ettevõtlus mõjutab ühiskonna arengut ja on inimeste iseseisev tegevus, mis on suunatud kasumi teenimisele. Juhtorgani liikmete otsused on seotud välisteguritega, mis mõjutavad organisatsiooni edukust. Välised tegurid hõlmavad konkurents- ja turuanalüüsi ning tehnoloogilisi, majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi keskkondi. Igal ettevõtjal on olemas nii õigused kui ka kohustused, sealhulgas hoolsuskohustus. Üheks hoolsuskohustuseks on tegeliku kasusaaja andmete esitamine.

Viimastel aastatel on suurenenud arutlused, mille keskpunktiks on ettevõtlustegevusest kasusaav omanik ehk tegelik kasusaaja. Tegelikul kasusaajal on õigus saada dividende, protsenti müügitulust ning autoritasusid, millest ta peab riigile tasuma maksud (Collier, 2013, pp. 1–2). Tegelik kasusaaja mõiste pärineb maksuõigusest, mis viitab rahapesu ja terrorismi rahastamise valdkondadele. Tegelik kasusaaja mõiste kasutusele võtmine on seotud Rahvasteliidu maksuküsimuste komitee tegevusega, mille eesmärk on lahendada intellektuaalomandi saadud tulude topeltnmaksustamise vältimise küsimused. Esimest korda kasutati tegeliku kasusaaja mõistet Kanada ja Ameerika Ühendriikide omavahelises topeltnmaksustamise ja tulumaksust kõrvalehoidumise vältimislepingus 1942. aastal. Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia poolt allkirjastatud protokollis, mis oli 1945. aasta kahepoolse lepingu tulumaksuseaduse lisas, kasutati tegeliku kasusaaja mõistet. Peale nende võtsid Prantsusmaa ja Ungari kasutusele tegeliku kasusaaja mõiste, seega muutus termin järjest rahvusvahelisemaks. (Vann, 2012, pp. 4–6) Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (edaspidi OECD) sätestas 1977. aastal tegeliku kasusaajaga seotud tingimused (*Ibid.*, p. 14). Tegelik kasusaaja mõistet ning nõudeid pidevalt täiendatakse, eesmärgiga neid detailsemalt selgitada.

OECD avaldas arutlusprojekti, mille eesmärk on selgitada tegeliku kasusaaja olemust. OECD arutlusprojekti kohaselt on tegelikul kasusaajal täielik õigus kasutada ettevõtte sissetulekuid ning võtta neid välja dividendidena. Kõik juhtorgani liikmed ei kuulu tegelike kasusaajate hulka, kuna mõnel neist on kitsendatud õigus dividendidele. (Collier, 2013, p. 2) Arutlusprojekt on kooskõlastatud Euroopa parlamendi ja nõukogu 26.

oktoobri 2005. aasta direktiiviga 2005/60/EÜ rahapesu ja terrorismi rahastamise vältimise eesmärgil. Direktiivi artikli 3 lg 6 kohaselt on tegelikult kasusaav omanik füüsiline isik, kes on lõplik omanik või teda lõplikult kontrolliv füüsiline isik, kelle nimel toiming sooritatakse. (Euroopa Liidu Teataja, 2015) Valitsustevaheline organ FAFT, mis edendab rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse poliitikat, määratleb kasusaava omaniku kui juriidilise isiku, kellele kuulub ühingu seaduse alusel ja kellel on ühingu üle kontroll. See viitab eraõigusliku juriidilise isikuga seotud otsuste tegemise võimele, näidates, mida saab omandada mitmel viisil, näiteks valdava osaluse omamise kaudu. (FAFT Guidance, 2014, p. 6–8) Tegelik kasusaav omanik hõlmab nii füüsilisi kui ka juriidilisi isikuid.

Füüsilise isiku puhul on tegelik kasusaaja inimene, kes teeb tehingu või omab muul viisil kontrolli tehingu või teise isiku tegevuse üle. Juriidilise isiku puhul on tegelik kasusaaja füüsiline isik, kes kontrollib lõplikult juriidilist isikut otsese või kaudse omamise kaudu. Otsene omamine tähendab, et füüsiline isik omab äriühingus 25% suurust osalust ning üks aktsia või üle 25% suurust omandiõigust mitu aktsiat. Kaudse omamise all mõistetakse sama suurt osalust või omandiõigust, mida omab eraõiguslik juriidiline isik, mis on füüsilise isiku kontrolli all. (Rahandusministeerium, 2018a.) RahaPTS uus redaktsioon võeti vastu 2018. aastal, mille kohaselt peavad eraõiguslikud juriidilised isikud avaldama tegeliku kasusaaja andmed. (Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, 2017)

Eraõiguslike juriidiliste isikute arv kasvab iga aastaga. 2013. aasta lõpus oli eraõiguslikke juriidilisi isikuid 175 243. Järgneva viie aastaga on eraõiguslike juriidiliste isikute arv kasvanud 28,47% võrra, inimeste huvi ettevõtluse vastu on suurenenud. Osaühingud moodustasid 2018. aastal eraõiguslikest juriidilistest isikututest 85,80%. Osaühingu arv on aastate lõikes järjepidevalt tõusnud ehk kuue aasta jooksul on osaühingute arv suurenenud 43,22% võrra. (vt tabel 1) Selle tõusu taga on osaühingu asutamise lihtsus (vt alapeatükk 1.1). Kõige rohkem on kuue aastaga muutunud täisühingute arv (47,68%) (vt tabel 1). Nende vähenemine on tingitud sellest, et täisühingud ei ole eriti levinud, kuna osanikel on piiramatult varaline vastutus äriühingu kohustuste täitmise ees (Arumäe, 2013, lk 79).

Tabel 1. Eraõigusliku juriidilise isiku arv Eestis 2013–2018 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2018; autori koostatud)

Juriidiline vorm	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osühing (OÜ)	134 870	147 828	158 981	167 996	174 000	193 164
Aktsiaselts (AS)	3861	3701	3517	3308	3104	3006
Täisühing (TÜ)	2611	2638	2541	2553	1359	1366
Usaldusühing (UÜ)	1970	2210	2587	2885	3033	3085
Tulundusühing (TuÜ)	1675	1698	1715	1707	1711	1723
Sihtasutus (SA)	800	814	806	789	786	807
Mittetulundusühing (MTÜ)	29 447	30 663	31 543	31 974	32 506	21 948
Euroopa majandushuviühing ja äriühing (EMHÜ ja SE)	9	10	15	18	26	30
Kokku	175 243	189 562	201 705	211 230	216 525	225 129

FAFT märgib, et puudulik informatsioon tegeliku kasusaaja kohta soodustab rahapesu ja terrorismi rahastamist, varjates keerukaid omandiõiguse ja kontrollstruktuure, mis hõlmavad (FAFT Guidance, 2014, pp. 6–8):

1. teiste juriidiliste isikute nimel registreeritud aktsiaid;
2. variisikute piiramatut kasutamist;
3. aktsionäride ja juhatuse liikmete vahel tekkinud huvide konflikte.

Samuti viitab tegeliku kasusaaja puudulik informatsioon sellele, et varjatakse juriidilise isiku omandis oleva vara tegelikku kasutamist ning kurjategijate või kahtlustatavate isikute identiteeti (*Ibid*, pp. 6–8).

Tibar (2018, lk 43–44) on seisukohal, et nii otsese kui ka kaudse tegeliku kasusaaja tuvastamiseks tuleb, sõltumata vaheastmete arvust, jõuda füüsilise isikuni, kes teostab tegelikult kontrolli ühe või mitme ühingu üle. Tegeliku kasusaaja tuvastamiseks on vaja välja selgitada huvitatud isikud, kes on ühel või teisel põhjusel eelistanud varju jääda ning kes on tegeliku tehingu või toiminguga taga. Sageli juhtorgani liikmed eelistavad kasutada oma seoste varjamiseks fiktiivseid ehk variisikuid, kellel on formaalne juriidiline esindus, kuid puudub õigus teha ettevõtlusega seotud otsuseid. Ettevõtte tegelik omanik registreerib ettevõtte variisiku nime all, mille tulemusena varjab ta enda tegevust ning

pädevad asutused ei saa teda vastutusele võtta. Variisikute kaudu viivad tegelikud ettevõtte omanikud vara ja raha ühingust välja teise ühingusse, kasutades võltsitud dokumente ning varifirmasid. (Feldmanis & Ploom, 2007, lk 185–187)

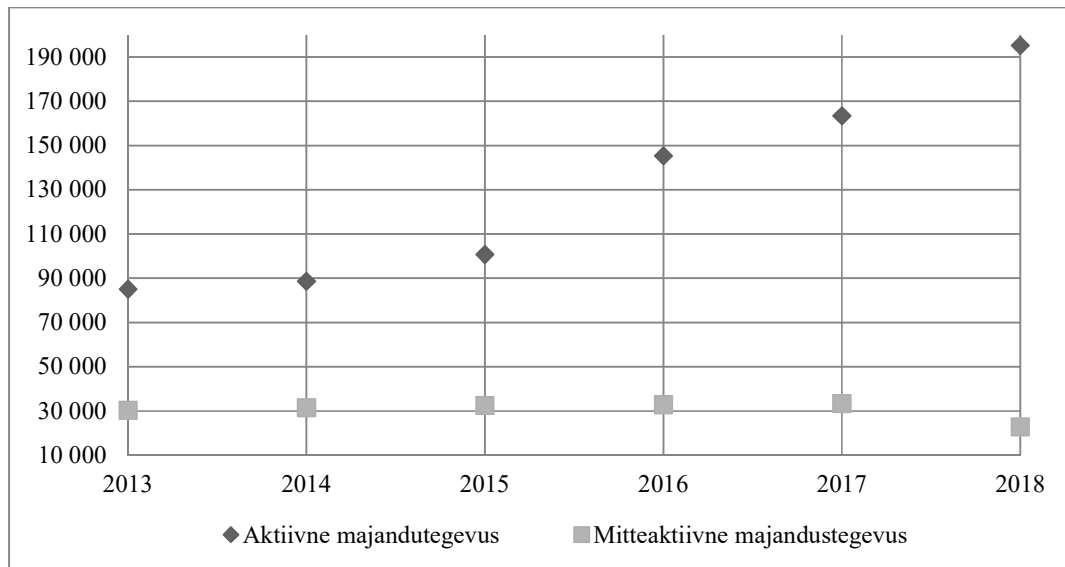
Faktiline juhatuse liige on füüsiline isik, kes juhib ühingut, kuid formaalselt ei kuulu ühingu juhtorgani liikmete hulka. Faktilise juhatuse liikmeks nimetatud isik tegutseb juhtorgani liikmete teadmisel. Seega on faktilise juhatuse liikme eelduseks see, et ühingu kõrgema juhtorgani liikmed teavad ning aktsepteerivad teda. Ühingu kontsernisisesid suhteid mõjutavad kõige rohkem faktilise juhatuse liikmed, kus faktilise juhatuse liikmeks võib-olla näiteks emaühing. (Virks, 2017, lk 401–402) Variisiku või faktilise isiku kasutamine viitab juhtorgani liikme soovile omandi- ja huvisuhet varjata, sellega võib kaasneda rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtlus.

FATF hinnangul tegeliku kasusaaja tuvastamine ning nende varade päritolu ja tegevuse kohta informatsiooni kogumine aitab vähendada faktiliste ja fiktiivsete isikute kuritarvitamist ning rahapesu ja terrorismi rahastamist. Kuna informatsioon on tegeliku kasusaaja kohta pädevatele asutustele kohe kättesaadav. (FAFT Guidance, 2014, pp. 3–4) Üheks selliseks asutuseks on näiteks Maksu- ja Tolliamet (Must, *et.al.*, 2018). Rahandusministeeriumi tegeliku kasusaaja määratlemise aluseks on see, et alates 1. septembrist 2018 peavad tegeliku kasusaaja andmed avaldama, täiendama ning kinnitama äriühingud, sihtasutused ning mittetulundusühingud ehk majanduslikult aktiivsed ning mitteaktiivsed eraõiguslikud juriidilised isikud (Rahandusministeerium, 2018a).

Majanduslikult aktiivsed eraõiguslikud juriidilised isikud on aktsiaselts, osaühing, tulundusühistu, täisühing, usaldusühing ning Euroopa äriühing. Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv on kasvanud alates 2013. aastast ning on iga aastaga järjest suurenenud. Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv oli 2018. aastaks kasvanud veidi üle kahe korra võrreldes 2013. aastaga. Seega oli 2018. aastal majanduslikult aktiivsete eraõiguslike juriidiliste isikute osakaal kogu eraõiguslikest juriidilistest isikutest 89,54%. (vt joonis 1) Põhjuseks on see, et ettevõtte asutamise tingimused on muutunud lihtsamaks ning riik toetab rohkem uusi turule tulijaid (vt alapeatükk 1.1).

Mittetulundusühing ja sihtasutus ei kuulu majanduslikult aktiivsete eraõiguslike juriidiliste isikute hulka, kuna nende eesmärk ei ole kasumi teenimine. Suuremaid muutusi mitteaktiivsete eraõiguslike juriidiliste isikute arvus aastatel 2013–2014 ei

toimunud, sest nende arvukuse tõus on olnud üsna väike. Kõige rohkem oli mitteaktiivseid eraõiguslikke juriidilisi isikuid 2017. aastal. Järgmisel aastal (2018) langes nende arvukus 11%. (vt joonis 1) Mittetulundusühingu ja sihtasutuse puhul on tegeliku kasusaaja esitamise eesmärk näidata isikuid, kelle kontrolli all ühing tegutseb ning kes võib ettevõtte varast teha väljamakseid (Rahandusministeerium, 2018a).

Joonis 1. Majanduslikult aktiivsete ja mitteaktiivsete eraõiguslike juriidiliste isikute arv 2013–2018 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2018; autori koostatud)

FATF kasutab kaheastmelist meetodit tegeliku kasusaaja määramiseks. Esimese meetodi alusel tuvastatakse füüsilised isikud, kellel on omandihuvide, mis võimaldavad juriidilist isikut kontrollida. Kui tekib kahtlus, et füüsiline isik ei ole juriidilise isiku tegelik kasusaav omanik, siis tuvastatakse füüsilist isikut, kes teostab kontrolli muul moel. Teine meetod kehtib ainult siis, kui tegelikku kasusaavat isikut ei ole võimalik tuvastada. Sellisel juhul teeb Finantsinstitutsioon kindlaks füüsilise isiku, kes on juriidilise isiku juhtival positsioonil ehk tegelik kasusaaja on kõrgema juhtorgani liige. (FAFT Guidance, 2014, p. 14)

Tegeliku kasusaaja andmete esitamise kohustus puudub korteri- ja hooneühistel, füüsilisest isikust ettevõtjal, reguleeritud turul noteeritud äriühingul ning sihtasutustel,

kellel puudub muu majandustegevus või majandustegevuse eesmärk on põhikirjas määratud soodustatud isikute või isikute ringi huvides vara hoidmine (Rahandusministeeriumi, 2018a).

Hoolsusmeetmete kasutamise põhialuseks on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine (vt alapeatükk 1.2). RahaPTS § 20 sätestab hoolsusmeetmed, millest tuleneb tegeliku kasusaaja tuvastamise kohustus. See võimaldab kohustatud isikul veenduda selles, et ta teab kes on tegelik kasusaaja ning saab aru kliendi või juhatuse tehtavas tehingus osaleva isiku omandi- ja kontrollstruktuurist. (Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, 2017)

Selgitamaks välja eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustust tegeliku kasusaaja andmete esitamise näitel kasutati kvantitatiivset uurismeetodit. Andmed analüüsimiseks saadi äriregistrist detailpäringuga.

Valimi koostamisel lähtuti tõenäosuslikust süstemaatilise valikust, sest süstemaatiline valik annab täpsema informatsiooni. Süstemaatilise valiku korral valitakse elemente vastavalt teatud kriteeriumitele. (Neuman, 2014, pp. 248–258) Valimi koostamisel kasutati kihtvalimit. Kihtvalim on valikumeeod, mille kohaselt jaotatakse objektid kihistuva tunnuse alusel. (Ramkrishna, *et.al.*, 2015, p. 84) Kihtvalimi moodustamiseks jaotati eraõiguslikud juriidilised isikud maakondade ja ettevõtlusvormi alusel. Seejärel kasutati süstemaatilist juhuvalimit.

Süstemaatiline juhuvalim moodustati selle alusel, kuidas eraõiguslikud juriidilised isikud on reastatud äriregistri loendisse. Kuna sellest sõltub süstemaatilise juhuvalimi tulemus (Creswell, 2014 p. 203). Valimiplaani koostamisel kasutati äriregistrisse kantud eraõiguslike juriidiliste isikute andmeid, kelle staatus oli „registrisse kantud“, et välistada eraõiguslikud juriidilised isikud, kelle staatus oli „likvideeritud“, „kustutatud“ või „pankrot“.

Valimi koostamise hetkel ehk 7.12.2018 oli äriregistris 225 661 eraõiguslikku juriidilist isikut, neist 95.44% oli staatusega „registrisse kantud“ (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2018). Äriregistri andmete põhjal võrreldi tegeliku kasusaaja andmete esitamise kohustuse täitmist erinevate eraõiguslike juriidiliste isikute seas. Tegeliku kasusaaja andmete kogumine koosnes kolmest etapist (vt tabel 2).

Tabel 2. Tegeliku kasusaaja andmete kogumise etapid

Analüüsi etapid	Andmete kogumise aeg
Esimene etapp	november 2018

Teine etapp	detsember 2018
Kolmas etapp	jaanuar 2019

Tegeliku kasusaaja andmed pidid olema esitatud 31. oktoobriks ehk 60 päeva jooksul alates 1. septembrist 2018. äriregistris (Rahandusministeeriumi 2018a). 1. novembril 2018. esitati päring äriregistrile sooviga saada andmeid tegeliku kasusaaja kohta (vt lisa 1). Päringu vastuse saamine viibis, seetõttu alustati iseseisvalt andmete kogumist detsembrist 2018 (vt tabel 2 ja 3). Päringuga soovitud andmed saadi 11.12.2018, 16:32 (vt lisa 2). Seetõttu jätkati andmete kogumist kihtvalimiga, mis moodustas analüüsi teise etapi (vt tabel 2).

Analüüsi teine etapp seisnes detsembrikuu andmete kogumises. Andmed koguti äriregistris detsembrikuu jooksul ajavahemikul 07.12.2018 – 20.12.2018. Andmete kogumine võttis 62 tundi aega. (vt tabel 3)

Tabel 3. Teise etapi andmete kogumine

Kuupäev	Kellaeg
07.12.2018	13:00 – 16:00
10.12.2018	16:00 – 20:00
11.12.2018	15:00 – 21:00
13.12.2018	13:00 – 18:30
14.12.2018	17:30 – 22:00
15.12.2018	12:00 – 22:30
17.12.2018	09:00 – 21:00
19.12.2018	15:00 – 22:00
20.12.2018	10:30 – 19:00

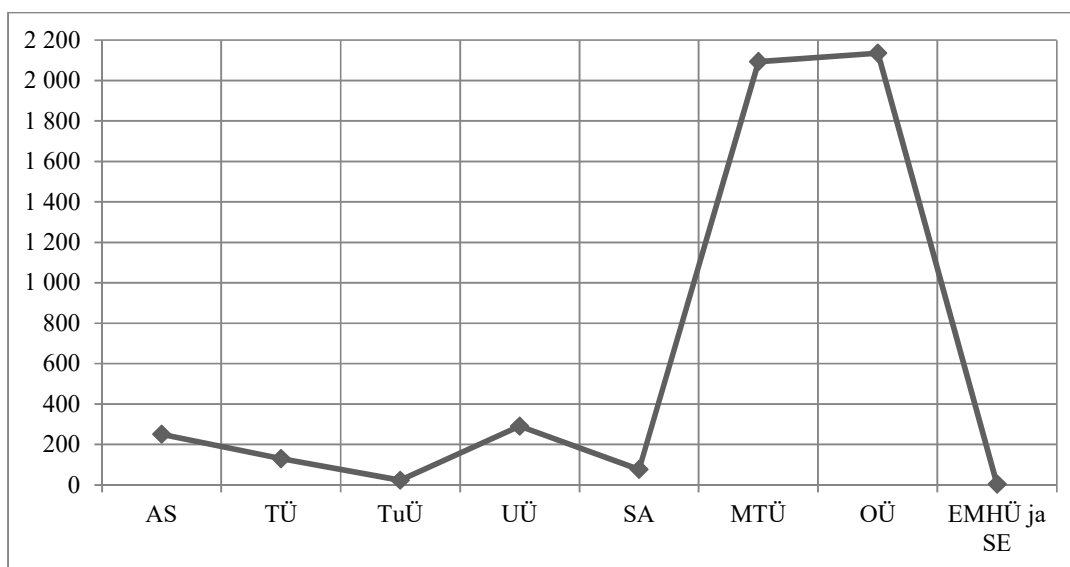
Eraõiguslike juriidiliste isikute tegeliku kasusaaja andmete analüüsimiseks jagati need kihtvalimi järgi maakondade lõikes. Kihtvalimi intervalliks võeti 10, välja arvatud osaühingud. Osaühingu andmete kogumiseks võeti intervall kümnest sajani, sest osaühingud moodustavad kõikidest eraõiguslikest juriidilistest isikutest 85,80% (vt tabel 1). Intervalli valik sõltus maakonna osaühingute arvust, eesmärgiga arvestada proportsionaalsuse põhimõtet ning jõuda objektiivse tulemuseni (vt tabel 4).

Lisaks koguti ettevõtjatelt andmeid majandusaasta aruannete esitamise kohta, et selgitada välja tegeliku kasusaaja andmete esitamise ja majandusaasta aruande esitamise kohustuse sealhulgas hoolsuskohustuse täitmise seost.

Tabel 4. Valimi intervall

Osühingute arv maakondade lõikes	Intervall
0 – 2000	10
2001 – 4000	60
4001 – 6000	70
6001 – 8000	80
8001 – 10 000	90
10 001 – 150 000	100

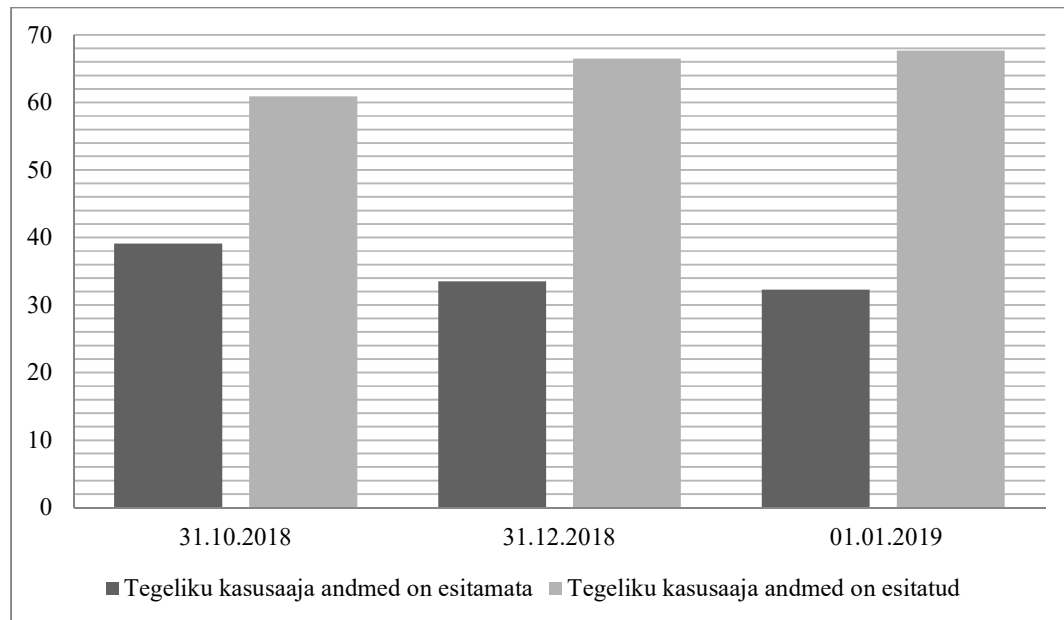
Andmed koguti Exceli tabelisse, mis koosneb paber kandjal välja trükituna 149 leheküljest (vt lisa 3). Analüüsitud eraõiguslikke juriidilisi isikuid oli kokku 5001. Nendest moodustas 42,69% osühingud ning 41,69% mittetulundusühingud. (vt joonis 2) Andmete kogumise käigus koguti järgmisi andmeid: maakond, juriidilise isiku vorm, registrikood, juriidilise isiku nimetus, algusaasta ja põhitegevusala, majandusaasta aruande olemasolu ning tegeliku kasusaaja andmete esitamise info. Tegeliku kasusaaja andmete esitamise kohta nende osalus ja isikute päritolu. (vt lisa 3)

Joonis 2. Analüüsitud eraõiguslike juriidiliste isikute arv

Analüüsist selgub, et eraõiguslikest juriidilistest isikutest olid tegeliku kasusaaja andmed 31. oktoobriks 2018 esitamata jätnud 39,11%. Tegeliku kasusaaja andmete esitamise

osakaal on kasvanud kolme kuu jooksul 6,82% ehk 5001 analüüsitud eraõiguslikust juriidilisest isikust oli 3385 esitanud tegeliku kasusaaja andmed 01. jaanuariks 2019. Analüüsi tulemusest selgub, et 67,69 % juhtorgani liikmetest näitavad nõutavat hoolsust ning kaaluvad kaasnevaid riske, et vältida hoolsuskohustuse rikkumist, mis võib kaasa tuua rahalise vastutuse. (vt joonis 3)

Joonis 3. Analüüsitava perioodil tegeliku kasusaaja andmete esitamine protsentides

Analüüsi kolmas etapp viidi läbi jaanuaris 2019 (vt tabel 2). Analüüsi kolmandas etapis võrreldi kogutud andmeid teise etapi andmetega (vt lisa 3). Kolmanda etapi tulemused kirjeldatakse järgmises alapeatükis.

Kokkuvõtvalt selgus, et tegelik kasusaaja on füüsiline või juriidiline isik, kes teostab tegelikult kontrolli ühe või mitme eraõigusliku ühingu üle, mõjutab otsuse tegemise protsessi või omab otseselt või kaudselt juriidilist isikut. Eraõiguslike juriidiliste isikute arv on aastatel 2013–2018 kasvanud 28,47% võrra. Puudulik informatsioon tegeliku kasusaaja kohta võib soodustada rahapesu ja terrorismi rahastamist. Hoolsusmeetmete kasutamise põhialuseks on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine. Eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustuse täitmise analüüsist seisuga 01.01.2019 nähtub, et 67,69% juhtorgani liikmetest soovivad vältida hoolsuskohustuse rikkumist. Analüüsitava perioodi jooksul (november–detsember 2018 ja jaanuar 2019) on tegeliku kasusaaja andmete esitamise osakaal kasvanud 6,82% võrra.

2.2. Tegelik kasusaaja andmete esitamine

Tänapäeval saavad tegelikult kasusaajaks olla ettevõtte vara ja tulu omanikud, kelle tegevus on suunatud kasumi teenimisele. Tegelikud kasusaajad omavad olulist mõju ettevõtte otsustusprotsessile ja kohustuse täitmisele. Eraõigusliku juriidilise isiku puhul eristatakse tegeliku kasusaaja osalus otseseks ja kaudseks. Tegelik kasusaaja andmed kogutakse selleks, et vältida varavastast kuritegevust ja rahapesu ning ära hoida terrorismi rahastamine. (vt alapeatükk 2.1)

Ettevõtete juhtorgani liikmete tegevused mõjutavad nii majanduslikke kui sotsiaalseid keskkondi, seega nende käitumisharjumused on kindlaks määratud (Tiivel, 2005, lk 621). Juhtorgani liikmed täidavad nii rahalisi kui ka mitterahalisi kohustusi hea usu põhimõttes: ühingu tegevused on seaduslikud, jätkusuutlikud ja kasumlikud. Hoolekohustus seisneb selles, et juhtorgani liikmed peavad täitma oma konkreetseid igapäevaseid kohustusi vajaliku hoolega, rakendades otstarbekalt otsuse vastuvõtmise protseduuri. Otsuse vastuvõtmise protseduur sisaldab vajaliku informatsiooni kogumist ning sissekontrolli teostamist. (Palmiter & Solomon, 1994, lk 319) Juhtorgani liikmete põhiliseks väljendusvormiks on vastuvõetud ärilised otsused. Otsuste tegemise vajadus tuleneb ühingu tegevusega seotud probleemidest ning arengupotentsiaalidest. Samas on ka mittetegutsemine äriline otsus, sealhulgas rahaliste ning mitterahaliste kohustuste täitmata jätmine. (Tiivel, 2005, lk 630) Hoolekohustus ei anna võimalust hinnata juhtorgani otsuse õigsust, vaid näitab tulemusi ning mõju ühingu arengule (Werlauff, 1997, lk 246).

Kolmandas analüüsi etapis, mis toimus jaanuaris 2019, võrreldi teises etapis kogutud ja äriregistrist saadud andmeid, eesmärgiga selgitada välja tegeliku kasusaaja andmete esitamise ja majandusaasta aruande esitamise kohustus, sealhulgas hoolekohustuse, täitmise seost (vt tabel 1; lisa 3).

Eraõigusliku juriidilise isiku aktsionäri, osaniku või liikme poolt tegeliku kasusaaja andmete esitamata jätmise, andmete muutumisest teatamata jätmise või teadlikult valeandmete esitamise eest on ette nähtud rahaline karistus alates 1. jaanuarist 2019 (Rahandusministeerium, 2018a). Rahatrahvi suurus on kuni 300 trahviühikut füüsilise isiku puhul ning kuni 32 000 eurot juriidilise isiku puhul (Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, 2017). Samas on raamatupidamiskohustuslased

kohustatud lõppenud majandusaasta kohta koostama majandusaasta aruande, mille puudumine näitab, et ettevõtja ei täida hoolsuskohustust. Majandusaasta aruande puudumise eest on ette nähtud rahatrahv mitte vähem kui 200 eurot. (Äriseadustik, 1995)

Majandusaasta pikkus on 12 kuud, erandkorras 18 kuud. Majandusaasta aruanne koosneb aasta- ja tegevusaruandest ning lisadest. Majandusaasta aruande eesmärk on õigesti ja õiglaselt kajastada ettevõtte finantsseisundit, majandustulemust ning rahavoogusid. Majandusaasta aruanne on avalikkusele kuvatav teave. Selle tähtaegselt esitamata jätmine toob kaasa hoolsuskohustuse täitmise rikkumise. (Raamatupidamise seadus, 2002) Justiitsministeerium tegi ettepaneku 2014. aastal suurendada õigeaegselt esitatavate majandusaasta aruannete arvu. Justiitsministeeriumi hinnangul saab hilinejate aruandekohustuslaste käitumist muuta järelevalve tõhustamise kaudu. Maksu- ja Tolliamet peaks olema kohustatud viima läbi süstemaatilist majandusaasta aruannete esitamise kontrolli. (Justiitsministeerium, 2014)

Eraõiguslike juriidiliste isikute 2017. majandusaasta aruande esitamiskohustuse täitmist analüüsiti 2018. aasta detsembri seisuga. Analüüsitavatest 33,11% oli majandusaasta aruanne esitatud. Samas oli 24,28% (1214) majandusaasta aruanne esitamata. Majandusaasta aruannet ei pidanud eelmise majandusaasta kohta esitama 42,61% (2131) ühingut, sest need ühinged alustasid ettevõtlustegevust 2018. aastal ja nendel tekib majandusaasta aruande esitamise kohustus 2019. aastal. (vt tabel 5)

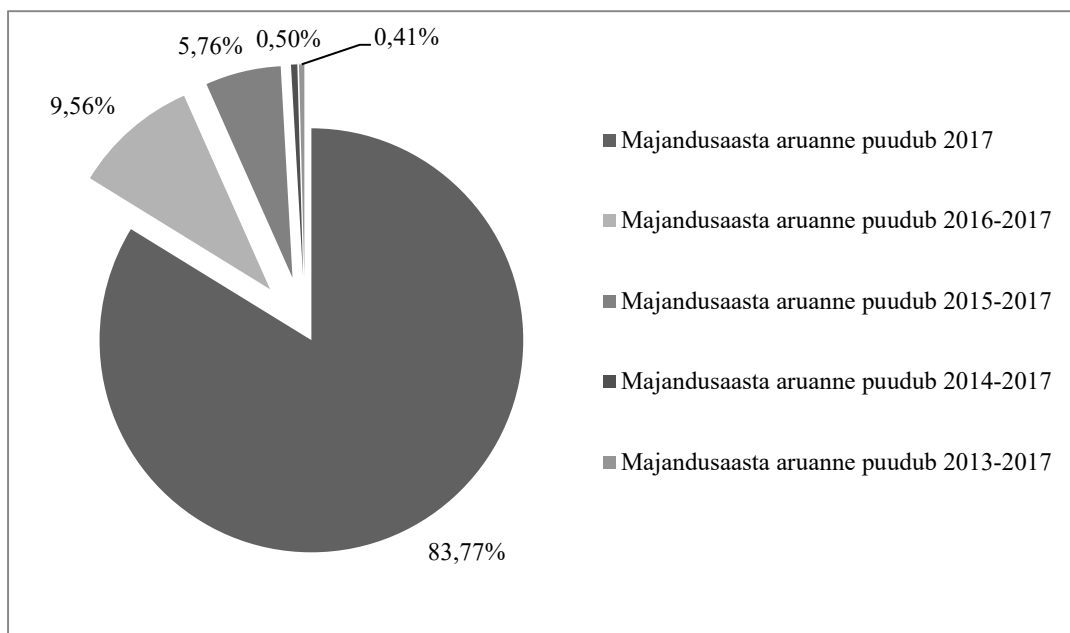
Tabel 5. Majandusaasta aruande esitamise kohustuse täitmine analüüsitud eraõiguslike juriidiliste isikute seas 2018. aasta detsembri seisuga

Juriidiline vorm	Analüüsitud juriidiliste isikute arv	Majandusaasta aruanne esitatud	Majandusaasta aruanne esitamata	Uus ettevõtte
OÜ	2135	567	457	1111
AS	250	203	35	12
TÜ	130	39	74	17
UÜ	291	57	66	168
TuÜ	23	12	4	7
SA	76	29	17	30
MTÜ	2093	748	560	785
EMHÜ ja SE	3	1	1	1
Kokku	5001	1656	1214	2131

Aktiaseltsidel on majandusaasta aruande esitamise osakaal 81,20%, mis on kõrgem võrreldes teiste eraõiguslike juriidiliste isikutega (vt tabel 5). Enamus aktiaseltsidel on

raamatupidamise aastaaruande audit kohustuslik (Audiitortevuse seadus, 2010). Töö koostaja on arvamusel, et tänu sellele on aktsiaseltside juhtorgani liikmete hoolsuskohustuse täitmine kõrgem. Täisühingutest ei pea esitama majandusaasta aruannet 13,08%, kuna tegemist on alustavate ühingutega. Ülejäänud täisühingud (86,92%) peavad hoolsuskohustuse täitmist väljendama ühingu huvisid järgides, esitades majandusaasta aruande äriregistrisse. Neist vaid 30% on majandusaasta aruande esitanud ning 56,92% on jätnud aruande esitamata. (vt tabel 5)

Analüüsist nähtub, et nende eraõiguslike juriidiliste isikute osakaal, kellel majandusaasta aruanne on jäänud esitamata ühe aasta kohta, on kõige kõrgem 2017. aastal (83,77%). Eraõiguslike juriidiliste isikute arv, kellel majandusaasta aruanne on jäänud esitamata rohkemaks kui kaheks aastaks, on vähenenud neli korda. Sellest saab järeldada, et eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustus aruandekohustuse osas paraneb. Analüüsist nähtub, et on ka eraõiguslikke juriidilisi isikuid (osaühing ja mittetulundusühing), kes on majandusaasta aruande 2017. aasta kohta esitanud, kuid eelnevatel aastatel (2016 ja 2015) on majandusaasta aruanded esitamata. (vt joonis 4)

Joonis 4. Analüüsitud eraõiguslike juriidiliste isikute majandusaasta aruande esitamata jätmine protsentides detsember 2018

Justiitsministeerium on pakkunud välja mitmeid lahendusi majandusaasta aruande tähtaegse esitamise saavutamiseks. Esimeseks lahenduseks oli kehtestada progresseeruv

tasu rahatrahvi näol. See tähendab, et tasu suurus sõltub hilinemise päevade arvust, kui eraõiguslik juriidiline isik esitab majandusaasta aruande hilinemisega ehk pärast seaduses sätestatud tähtaega. Teiseks lahenduseks oli anda Maksu- ja Tolliametile järelevalve kohustus majandusaasta aruande esitamise üle. Maksu- ja Tolliameti järelevalve hulka kuulusid järgmised ülesanded: majandusaasta aruande esitamise kohustuse meeldetuletamine, hoiatamine ning sunniraha määramine, kui majandusaasta aruanne ei ole tähtaegselt esitatud. (Justiitsministeerium, 2014) Justiitsministeeriumi ettepanekut on rakendatud ainult mitteresidendist juriidiliste isikute osas. TuMS § 55 lg 2 kohaselt esitavad alates 01.01.2011 mitteresidendist juriidilised isikud, kellel on Eestis püsiv tegevuskoht, kuue kuu jooksul alates majandusaasta lõpust Maksu- ja Tolliametile majandusaasta aruande allkirjastatud eksemplari. (Tulumaksuseadus, 1999)

2017. aastal otsustas Justiitsministeerium, et ettepanek määrata trahve juriidilistele isikutele majandusaasta aruande esitamata jätmise eest, pole efektiivne. Justiitsministeeriumi hinnangul ei anna trahvimine tulemusi, kuna trahviotsuseid on raske või võimatu kätte toimetada. Seetõttu alustatakse järelevalvemenetlusega. Järelevalvemenetlus tähendab seda, et registripidaja avaldab elektroonilises väljaandes Ametlikud Teadaanded teate majandusaasta aruande esitamata jätmise kohta. Kui poole aasta jooksul teate avaldamisest, eraõiguslik juriidiline isik ei teata majandusaasta aruande esitamata jätmise mõjuvat põhjust ega ei esita majandusaasta aruannet, siis registripidajal on õigus ühing äriregistrist kustutada. (Ivask, 2017)

Maksu- ja Tolliametis on automaatne, kiire ja efektiivne süsteem nimega IRIS. Süsteem on ühendatud Maksu- ja Tolliameti e-teenuse keskkonnaga ning süsteemi eesmärk on rahaliste ja mitterahaliste kohustuste eel- ning jälrelteavitamine. (Laanemets, 2013) Näiteks saadab Maksu- ja Tolliamet kõigile maaomanikele IRIS süsteemi kaudu e-maksuametisse/ e-tolli teated maamaksu nõude kohta igal aastal. Juhul, kui maksumaksjal puudub e-teenuse kasutamise võimalus, siis maamaksuteade saadetakse postiga. (Maksu- ja Tolliamet, 2019)

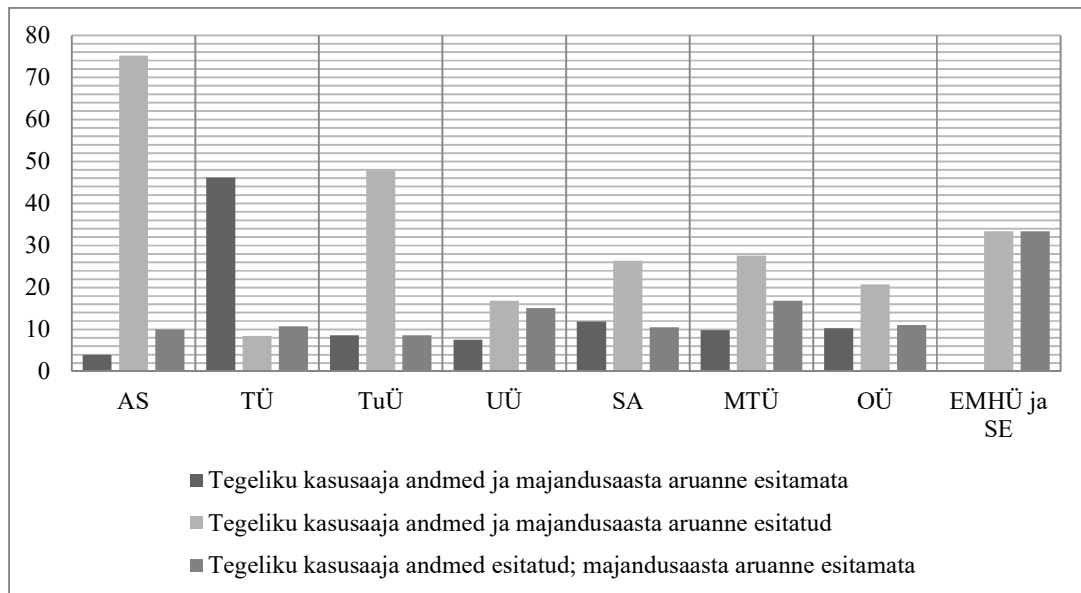
Kui juhatusel on soov muuta esitatud tegeliku kasusaaja andmeid, siis tuleb uuendada andmeid 30 päeva jooksul peale nende muutmist. Politsei- ja Piirivalveameti rahapesu andmebürool ning Finantsinspeksioonil on õigus menetleda väärteona tegeliku kasusaaja valeandmete esitamist või esitamata jätmist. Väärteomenetluse alustamisel ning läbiviimisel tuleb lähtuda äriregistris olevast infost, analüüsida andmete mitteesitamise

või valeandmete esitamise põhjusi ning hinnata mõju majandusele ning ühiskonnale. Tegelikult kasusaaja andmete esitamise eesmärgiks on eelkõige majanduskeskkonna läbipaistvamaks muutmine, et avalikkusel oleks võimalik aru saada, kes on eraõiguslike juriidiliste isikute tegelikud kasusaajad. Esmakordselt toimub tegeliku kasusaaja andmete kinnitamine nende esitamise hetkel. Edaspidi kinnitab ühingu juhatuse tegeliku kasusaaja andmete õigsuse iga esitatava majandusaasta aruandega. (Aaspõllu, 2018)

Hoolduskohustuse täitmise, sealhulgas majandusaasta aruannet ja tegeliku kasusaaja andmete esitamist eraõiguslike juriidiliste isikute seas, analüüsiti neljas osas:

1. Eraõigusliku juriidilised isikud, kellel on tegeliku kasusaaja andmed ja majandusaasta aruanne esitamata.
2. Eraõigusliku juriidilised isikud, kellel on tegeliku kasusaaja andmed ja majandusaasta aruanne esitatud.
3. Eraõigusliku juriidilised isikud, kellel on tegeliku kasusaaja andmed esitatud ja majandusaasta aruanne esitamata.
4. Eraõigusliku juriidilised isikud, kellel on tegeliku kasusaaja andmed esitatud, kuid majandusaasta aruannet ei pidanud esitama.

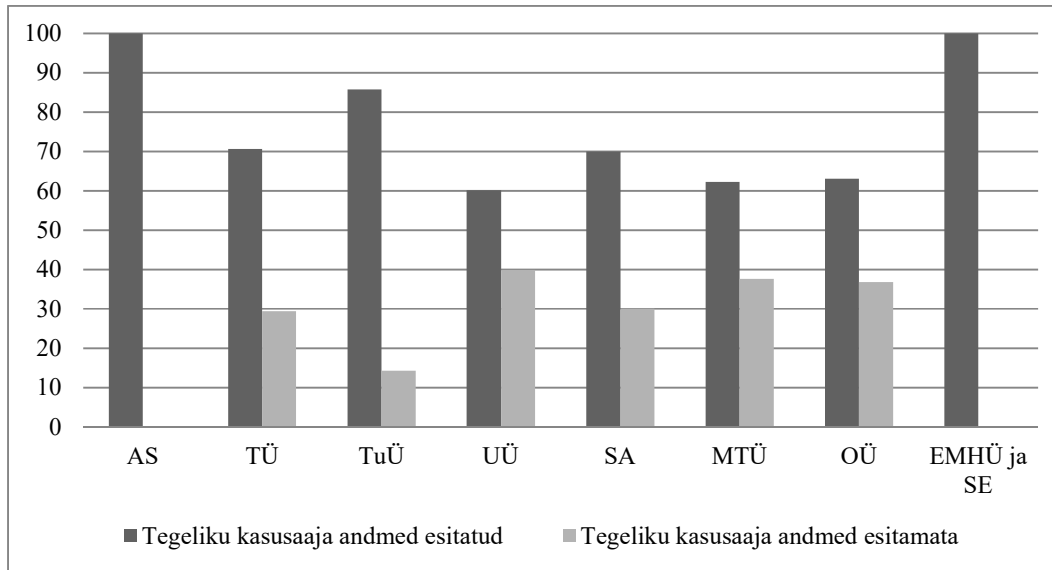
Selgitamiseks valimis olnud eraõiguslike juriidiliste isikute majandusaasta aruande ning tegeliku kasusaaja andmete esitamise seost analüüsitava perioodil, jäeti välja ühingud, kes alustasid tegevust 2018. aastal. Eraõiguslikest juriidilistest isikutest esitasid tähtaegselt majandusaasta aruande ja tegeliku kasusaaja andmed 25,99% (1300). Nii majandusaasta aruanne ning tegeliku kasusaaja andmed olid esitamata 10,59% (530). Selgus, et 13,67% (684) oli tegeliku kasusaaja andmed esitanud, kuid majandusaasta aruanne esitamata. (vt joonis 5) Poole vähem ehk 7,12% (356) ühingutel oli olukord vastupidine ehk tegeliku kasusaaja andmed esitamata, aga majandusaastaruanne esitatud.

Joonis 5. Analüüsitud eraõiguslike juriidiliste isikute majandusaasta aruande ning tegeliku kasusaaja andmete esitamise seos protsentides

Analüüsist tuleneb, et 75,20% aktsiaseltsidest on majandusaasta aruande ja tegeliku kasusaajate andmed esitanud õigeaegselt, mis on 5,8% madalam, võrreldes aktsiaseltsidega, kellel on esitatud ainult majandusaasta aruanne (vt tabel 5; joonis 5). Samas jäi täisühingutel majandusaasta aruanne ning tegeliku kasusaaja andmed esitamata 46,15% (vt joonis 5). Sellest on võimalik järeldada, et enamus aktsiaseltsi juhtorgani liikmetest täidavad mitterahalisi kohustusi vajaliku hoolsusega, võrreldes teiste eraõiguslike juriidiliste isikutega. Analüüsitulemustest (vt tabel 5 ja joonis 5) saab järeldada, et audiitori kontroll ja järelevalve juhtorgani liikmete kohustuste täitmise üle, sealhulgas hoolsuskohustuse täitmise üle, tagab soovitud tulemuse.

Analüüsitavatest ei pidanud eelmise majandusaasta kohta majandusaasta aruannet esitama 42,61% (2131) ehk need, kes olid tegevust alustanud 2018. aastal. Nendest 2019. aasta jaanuari seisuga oli 63,05% tegeliku kasusaaja andmed äriregistrisse esitanud. 2018. aastal tegevust alustanud aktsiaseltsid ja Euroopa äriühingud ning majandusühingud moodustasid väiksema osa uutest ühingutest ehk alla 1%, kuid kõik esitasid 100% tegeliku kasusaaja andmed. Usaldusühingutel oli tegeliku kasusaaja andmete esitamise osakaal 39,88%, mis on keskmisest kõrgem 2,93%. (vt joonis 6)

Joonis 6. 2018. aastal tegevust alustanud eraõiguslike juriidiliste isikute tegeliku kasusaaja andmete esitamise osakaal protsentides

Tegeliku kasusaaja andmete puudumine võib soodustada rahapesu ja terrorismi rahastamist. Seega peaks karistus hoolsuskohustuse rikkumise eest olema efektiivne, mis mõjutaks süüdlast edaspidi süütegude toimepanemisest hoiduma. Samuti tuleks anda signaali teistele isikutele, et valeandmete esitamine või andmete esitamata jätmine on karistatav. Karistusseadustiku (edaspidi KarS) § 56 lg 1 alusel on karistamise alus isiku süü. Karistuse määramisel arvestatakse kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid (Karistusseadustik, 2001). Juhul, kui juhtorgani liikmed on teadlikud tegeliku kasusaaja õigete andmete puudumisest ja kiidavad selle heaks, siis on võimalik lisaks füüsilisele isikule karistada ka juriidilist isikut (Pajula & Ploom, 2004, lk 12).

Analüüsitud eraõiguslikest juriidilistest isikutest 32,31% ei ole tegeliku kasusaaja andmeid äriregistrisse esitanud. Analüüsitulemusi saab kohandada kõigi eraõiguslike juriidiliste isikute kohta. 07.12.2018 seisuga oli äriregistris 225 661 eraõiguslikku juriidilist isikut, neist 95.44% ehk 215 370 olid staatusega „registrisse kantud“. (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2018)

Hüpoteetiliselt ei ole 69 586 (32,31%) eraõiguslikul juriidilisel isikul esitatud tegeliku kasusaaja andmed äriregistrisse (vt lisa 4). Tegeliku kasusaaja teadliku valeandmete esitamise kontroll on raskesti teostatav, kuna autoril on piiratud õigused erinevatesse

riigisüsteemidesse sisenemiseks ning puuduvad pädevused kohtuvälise menetluse läbiviimiseks.

Tegeliku kasusaaja andmete esitamata, muutumisest teatamata jätmise või teadlikult valeandmete esitamise eest rakendatakse rahatrahv füüsilise isiku puhul kuni 300 trahviühikut, juriidilise isiku puhul kuni 32 000 eurot (Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, 2017). KarS 47 lg 1 alusel võib kohus või kohtuväline menetleja väärteto eest kohaldada rahatrahvi kolm kuni kolmsada trahviühikut. Trahviühik on rahatrahvi baassumma, mille suurus on 4 eurot. (Karistusseadustik, 2001)

Rahandusministeeriumi 2018. aasta majandusproгноosisist lähtub 2019. aasta riigi tulude prognoos. Rahandusministeeriumi 2019. aasta riigieelarve seaduse seletuskirjast nähtub, et võrreldes 2018. aastaga kasvab riigi tulude maht 6,2% võrra ehk 643 900 000 euro võrra. Riigi 2019. aasta eelarvesse planeeritakse mittemaksuliste tulude laekumist summas 188 100 000 eurot. Mittemaksuliste tulude all käsitletakse toetusi, finantstulusid, kaupade ja teenuste müügitulusid ning muid tulusid. Muud tulud koosnevad peamiselt trahvidest, varalistest karistusest ning keskkonnatasust. (Rahandusministeerium, 2019, lk 17–20) 2019. aasta riigieelarvest nähtub, et trahvide ja muude varaliste karistuste laekumist eelarvesse planeeritakse 18 768 000 eurot (2019. aasta riigieelarve seadus, 2018). Politsei- ja Piirivalveamet planeerib väärteto menetluse seadustiku alusel saadavaid trahvitulusid 16 600 000 eurot, mis moodustab 88% kogu trahvide ja muude varaliste karistuste summast (Rahandusministeerium, 2019, lk 173).

Trahvimäära alusel arvutatakse välja, kui palju laekuks hüpoteetiliselt tulu riigikassasse, kui trahvitakse neid eraõiguslikke juriidilisi isikuid ning nende seaduslikku esindajat, kes jätaavad tegeliku kasusaaja andmed esitamata. Kui tegeliku kasusaaja andmete esitamisega hilinetakse, siis tuleks määrata miinimum trahvimäär. Sellisel juhul saaks riik aastaga täiendavat tulu seaduslikelt esindajatelt 835 032 eurot ning juriidiliste isikute puhul 83 503 200 eurot. Keskmist trahvimäära arvestades, oleks riik saanud aastaga täiendavat tulu kokku seaduslike esindajate puhul 41 751 600 eurot ning juriidiliste isikute puhul 1 113 376 000 eurot. Nendel eraõiguslikel juriidilistel isikutel, kes ei esita tegeliku kasusaaja andmeid vaatamata hoiatustele, tuleks määrata kõrgem trahvimäär. Sellisel juhul saaks riik täiendavat tulu füüsiliste isikute puhul 83 503 200 eurot ning juriidiliste isikute puhul 2 226 752 000 eurot. (vt tabel 6; lisa 4)

Tabel 6. Oletuslik saamata jäänud trahvisumma tegeliku kasusaaja andmete õigeaegse esitamata jätmise eest (autori arvutused lisa 4 alusel)

Trahvimäär	Rahatrahv füüsiliste isikute puhul (eurodes)	Rahatrahv juriidiliste isikute puhul (eurodes)
Miinumum trahvimäära alusel	835 032	83 503 200
Keskmise trahvimäära alusel	41 751 600	1 113 376 000
Maksimumi trahvimäära alusel	83 503 200	2 226 752 000

Lähtuvalt analüüsitulemustest saab väita, et 52 270 (24,27%) eraõiguslikku juriidilist isikut ei ole esitanud äriregistrisse majandusaasta aruannet, kui trahvitaks neid, siis hüpoteetiliselt laekuks täiendavat tulu 10 454 000 summa (lisa 4).

Samas puuduvad 22 807 (10,59%) ühingul nii majandusaasta aruanne kui ka tegeliku kasusaaja andmed. Tegeliku kasusaaja andmete puudumise eest miinumum trahvimäära arvestades, oleks riik saanud aastaga täiendavat tulu kokku füüsiliste isikute puhul 5 396 432 eurot ning juriidiliste isikute puhul 88 064 600 eurot. Keskmist trahvimäära arvestades, oleks riik saanud aastaga täiendavat tulu kokku seaduslike esindajate puhul 46 313 000 eurot ning juriidiliste isikute puhul 1 117 937 400 eurot. Samas maksimumist trahvimäära arvestades, oleks riik saanud aastaga täiendavat seaduslike esindajate puhul 88 064 600 eurot ning juriidilise isiku puhul 2 231 313 400 eurot. (vt tabel 7; lisa 4)

Tabel 7. Prognoositav trahvisumma tegeliku kasusaaja õigete andmete ning majandusaasta aruande esitamata jätmise eest (autori arvutused lisa 4 alusel)

Trahvimäär	Täiendav tulu füüsiliste isikute puhul (eurodes)	Täiendav tulu juriidiliste isikute puhul (eurodes)
Miinumum trahvimäära alusel	5 396 432	88 064 600
Keskmise trahvimäära alusel	46 313 000	1 117 937 400
Maksimumi trahvimäära alusel	88 064 600	2 231 313 400

Analüüsides 2019. aasta riigieelarve seaduse seletuskirja ning autori poolt koostatud arvutuskäiku riigi täiendava tulu kohta tuleneb, et riigi arvates täidavad enamus eraõiguslikud juriidilised isikud oma kohustusi vajaliku hoolsusega. Seda saab järeldada, kuna riigi poolt tehtud 2019. aasta muu tulu prognoosi osakaal on madalam, võrreldes autori poolt tehtud arvutustega. Riik planeerib määrata rahalisi karistusi ainult mõnedele eraõiguslikele juriidilistele isikutele hoolsuskohustuse täitmata jätmise eest, et anda

signaali teistele isikutele, et andmete esitamata jätmise või valeandmete esitamine on karistatav. Lisaks nõuab karistuse määramine ja trahvi sissnõudmine riigilt palju inim-, aja- ning kapitaliressurssi.

Autor soovib Politsei- ja Piirivalveametile, Finantsinspeksioonile ning Justiitsministeeriumile luua ühtne infovahetus süsteem, mis saadab meeldetuletusi juhatuse liikmele hoolsuskohustuse täitmise kohta, või võtta kasutusele Maksu- ja Tolliameti IRIS süsteem.

Kokkuvõtvalt selgus, et tegeliku kasusaaja valeandmete esitamist või andmete esitamata jätmist on õigus Politsei- ja Piirivalveametil ning Finantsinspeksioonil menetleda väärteona. Tegelik kasusaaja andmete õigeaegse esitamise eesmärgiks on eelkõige majanduskeskkonna läbipaistvamaks muutmine. Analüüsitud eraõiguslikest juriidilistest isikutest on esitanud tähtaegselt tegeliku kasusaaja andmed 67,69% (3385). Tegelik kasusaaja andmete esitamise osakaal on kasvanud kolme kuu (november 2018 – jaanuar 2019) jooksul 6,82% võrra. Eraõiguslike juriidiliste isikute majandusaasta aruande esitamiskohustuse täitmise analüüsist nähtub, et 33,11% (1656) analüüsitavatest oli majandusaasta aruanne esitatud ning 42,61% (2131) ühingutel tekib majandusaasta aruande esitamise kohustus 2019. aastal. Majandusaasta aruande ning tegeliku kasusaaja andmete esitamine näitab hoolsuskohustuse täitmist. Hoolsuskohustuse täitmine tähendab, et juhtorgani liikmed täidavad oma kohustusi vajaliku hoolsusega ning hea usu põhimõttest lähtuvalt.

KOKKUVÕTE

Tegelik kasusaaja on füüsiline või juriidiline isik, kes omab eraõiguslikku juriidilist isikut seaduslikult, mis võimaldab tal mõjutada ühingu otsuseid. Tegeliku kasusaaja andmete puudumine võib soodustada rahapesu ning terrorismi rahastamist. Sellega seotud probleemid põhjustavad kahju riigi majandusele ning ühiskonna heaolule.

Teema aktuaalsus on tingitud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/849, 20. mai 2015 (rahapesu tõkestamise neljanda direktiivi) muudatusest, mis võttis Euroopa õigusesse üle FATF. Selle alusel võeti vastu rahapesu ja terrorismi tõkestamise seaduse uus redaktsioon, mille kohaselt peavad eraõiguslikud juriidilised isikud esitama äriregistrisse tegeliku kasusaaja andmeid alates septembrist 2018. Tegeliku kasusaaja valeandmete esitamise, esitamata või andmete muutmisest teatamata jätmise eest on ette nähtud rahaline karistus alates 1. jaanuarist 2019.

Lõputöös püstitati probleemküsimus: kuidas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatus, avaldada tegelike kasusaajate andmed, mõjutab eraõigusliku juriidilise isiku hoolsuskohustuse täitmist?

Lõputöö eesmärgiks oli selgitada välja eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustus tegeliku kasusaaja andmete esitamise näitel.

Lõputöö probleem lahendati ja eesmärk saavutati läbi uurimisülesannete. Esimeseks ülesandeks oli analüüsida teoreetilistest allikatest lähtuvalt eraõigusliku juriidilise isiku rahalisi ja mitterahalisi kohustusi riigi ees, sealhulgas hoolsuskohustuse olemust. Tulemusena selgus, et peale ettevõtluse registreerimist tekivad ettevõtjal rahalised ja mitterahalised kohustused. Eraõigusliku juriidilise isiku tegevust väljendatakse juhtorgani liikmete tegevuse kaudu. Hoolsuskohustus kuulub üldkohtususte hulka, mis tähendab, et juhtorgani liikmed täidavad oma kohustusi hea usu põhimõttest lähtuvalt. Hea usu põhimõte näitab seda, et juhtorgani liikmed järgivad seadusi kohustuste täitmiseks ning neil puudub isiklik huvi ärilise otsuse tegemises.

Teiseks uurimisülesandeks oli selgitada välja tegeliku kasusaaja tuvastamise nõuded. Tulemusena selgus, et tegelik kasusaaja on füüsiline või juriidiline isik, kes teostab tegelikult kontrolli ühe või mitme eraõigusliku ühingu üle. Tegelik kasusaaja on juriidilise isiku puhul füüsiline isik. Ta kontrollib juriidilist isikut otsese või kaudse

omamise kaudu. Tegelik kasusaaja andmete puudulik informatsioon viitab sellele, et varjatakse juriidilise isiku omandis oleva vara tegelikku kasutamist ning keerukaid omandiõiguse ja kontrollstruktuure. Tegelik kasusaaja tuvastamiseks on vaja selgitada välja huvitatud isikud, kes on tegeliku tehingu või toimingu taga. Tegelik kasusaaja määratlemiseks tuvastatakse füüsilised isikud, kes teostavad kontrolli eraõigusliku juriidilise isiku üle. Kui tegelikku kasusaavat isikut ei ole võimalik tuvastada, sellisel juhul tehakse kindlaks, kes on juriidilise isiku juhtival positsioonil. Hoolsusmeetmete kasutamise põhialuseks on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine.

Kolmandaks ülesandeks oli analüüsida eraõiguslike juriidiliste isikute hoolsuskohustuse täitmist tegelike kasusaajate andmete ning majandusaasta aruande esitamise näitel. Selleks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit. Andmed analüüsimiseks koguti äriregistrist. Analüüsist nähtub, et suurem osa eraõiguslikest juriidilistest isikutest täidavad kohustusi vajaliku hoolsusega ehk 67,69% nendest oli tegeliku kasusaajate andmed esitatud õigeaegselt. Riigil on võimalus hoolsuskohustuse täitmata jätmise eest määrata rahalist karistust. Juhul, kui määrata rahatrahvi kõikidele eraõiguslikele juriidilistele isikutele, kes oma kohustusi vajaliku hoolsuga ei täida, siis riigi tulu suureneb korrelatsioonis nõude eraõiguslike juriidiliste isikute vastu vähenemisega. Samas nõuab karistuse määramine ning selle siss nõudmine riigilt palju lisaressurssi.

Soovitus Politsei- ja Piirivalveametile, Finantsinspeksioonile ning Justiitsministeeriumile on luua ühtne infovahetus süsteem, mis on Maksu- ja Tolliameti IRIS süsteemiga sarnane, või võtta Maksu- ja Tolliameti IRIS süsteem kasutusele.

Autor soovib edaspidistel uurijatel täiendavalt analüüsida hoolsuskohustuse täitmise mõjutamise meetmeid nii Euroopa Liidu kui ka kolmandate riikide näitel.

SUMMARY

The beneficial owner is a natural or legal person who has legal personality under private law, which allows him to influence the decisions of the company. The lack of actual beneficiary data can facilitate money laundering and terrorist financing and cause damage to the national economy and the welfare of society.

The title of the thesis is “The Duty of Diligence for Legal Person Governed by Private Law on the Example of Reporting Beneficial Owner Data”. The thesis is written in Estonian and contains two chapters with a total of 54 pages. Altogether 84 sources were used to compile the thesis, all of which have been referenced in the text.

The relevance of the work was due to the change of directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015, which transposed FATF into European law. Therefore was adopted a new version of the Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act. According to an amendment to the law, the beneficial owner data must be submitted starting from 1-st of September 2018.

The problem in the frame of the thesis was: how does the new version of the Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act affect the discharge duties fulfillment of a legal person governed by private law? The purpose of the research was to identify the duty of diligence of a legal person governed by private law on the example of the actual reporting beneficial owner data.

As of 01.01.2019, the analysis of the fulfillment of the due diligence obligations of private legal persons governed by private law shows that 67.69% of legal persons governed by private law want to avoid a violation of the duty of diligence. During the analysis period, the beneficial owner data reporting increased by 6.82%. The result of the analysis suggests that most of the members of the management body perform their duties with due diligence and on the principle of good faith.

VIIDATU ALLIKATE LOETELU

2019. aasta riigieelarve seadus (2018) RT I, 28.12.2018, 45.

Aaspõllu, H., 2018. *Tegelike kasusaajate esitamata jätmisest tõenäoliselt midagi ei juhtu*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/874291/tegelike-kasusaajate-esitamata-jatmisest-toenaoliselt-midagi-ei-juhtu> [Kasutatud 01.02.2019].

Aleknevičienė, V., Domeika, P. Jatkūnaitė, D., 2006. The Development of company dividend policy in respect of profit distribution priorities. *Engineering economics*.50(5), pp.17–25.

Arumäe, U., 2013. *Organisatsiooni ja juhtimise õiguslik korraldus*. Tallinn: Juura.

Audiitortevuse seadus (2010) RT I, 17.11.2017, 25.

Auväärt, L., 2002. *Äri- ja ühistegevus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Baden- Fuller, C. & Mangematin, V., 2013. Business models: A challenging agenda. *Strategic Organization*, 11(4), pp. 418–427.

Butnaru, I., Brad, L. & Brasoveanu I., V., 2018. Profit shifting of European multinational companies and corruption. *Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research*, 52(2), pp. 87–106.

Carver, J., 2003. What if board members “just want to know” about some aspect of operations? *Board Leadership*, 2003 (65), pp. 6–7.

Chittur, K., 1985. The corporate director's standard of care: past, present and future. *Delaware journal of corporate law*, 10 (10), pp. 505–543.

Cieślík, J., 2014, Entrepreneurship and job creation. *Management and Economic Policy for Development*. 15 (4), pp.109–124.

Collier, R., 2013, Beneficial owner proposals: Not so beneficial. *International Tax Review*. 24 (1), pp.1–3.

Creswell, J.W., 2014. *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 4. trükk. California: SAGE Publications.

Dhliwayo, S., 2014. Entrepreneurship and Competitive Strategy: An Integrative Approach. *The Journal of Entrepreneurship*, 23(1), pp. 115–135.

Džbáňková, Z. & Sirůček, P., 2016. *The entrepreneur according to j. A. Schumpeter and a view of management science and psychology. Ettekanne*. Praha, University of Economics 8–10.09.2016 konverents: The 10th International Days of Statistics and Economics.

Eesti Vabariigi Põhiseadus (1992) RT I, 15.05.2015, 2.

Eisenberg, M.A., 1989. The duty of care of corporate directors and officers. *Berkeley Law Scholarship Repository*, 51 (945), pp. 945–972.

Erelt, T., Leemets, T., Mäearu, S. & Raadik, M., 2013. Päring. Rmt: *Eesti õigekeelsussõnaraamat*. [Võrgumaterjal] Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Leitav: <http://www.keelevaab.ee/> [Kasutatud 03.11.2018].

Euroopa Liidu Teataja, 2015. Finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamise käsitlemine. *Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/849*. L 141/73.

Euroopa Liidu Teataja, 2017. äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta. *Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132*. L169/46.

FAFT Guidance, 2014. *Transparency and beneficial ownership*. [Võrgumaterjal] Leitav:<http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-transparency-beneficial-ownership.pdf> [Kasutatud 06.12.2018].

Feldmanis, L. & Ploom T., 2007. Rahapesu kriminaliseerimine: kelle suhtes ja millise põhjendusega? *Juridica*, III/2007 lk 180–188.

Helbert, R. & Link A., 2009. A History of Entrepreneurship. *International Journal of Business and Social Science*, 2(9), pp 241–242.

Ikkonen, K. 2005. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste. *Juridica*, III/2005, lk 187–199.

Ivask, P., 2017. *Üle kolmandiku firmadest on riigile aruande võlgu*. [Võrgumaterjal] Leitav:<https://www.aripaev.ee/uudised/2017/07/18/rohkem-kui-kolmandikul-ettevotetest-on-majandusaasta-aruanne-esitamata> [Kasutatud 07.02.2019].

Jan, S. & Sangmi, M., D., 2016. The role of board of directors in corporate governance. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, 2(5), pp.707–715.

Janakiram, B., 2010. *Management and Entrepreneurship*. New Delhi: Excel books.

Johnson, S., 1756. Päring. Rmt: *A Dictionary of the English Language*. [Võrgumaterjal] Great Britain: Consortium. Leitav: <http://matrixfiles.com/JerryKirk/SamuelJohnson-Dictionary/Voll-1756.pdf> [Kasutatud 05.10.2018].

Justiitsministeerium, 2014. *Äriseadustiku ja maksukorralduse seaduse muutmise ning nendega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://heakodanik.ee/sites/default/files/files/VTK%20-%20MAA%20esitamise%20ja%20jarelevalve%20MTA-le.pdf> [Kasutatud 18.01.2019].

Justiitsministeerium, 2017. *Ettevõtlusvormide võrdlus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.eesti.ee/et/ettevotja/ettevotte-loomine/ettevotlusvormide-vordlus/> [Kasutatud 10.10.2018].

Justiitsministeerium, 2018. *Äri- ja ühinguregister*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/ari-ja-uhinguregister> [Kasutatud 15. 11. 2018].

Kalaus, T., 2000. Juhatuse liikmete hoolsuskohustus ja ärilise otsuse reegel üldise õiguse maades. *Juridica*, V/2000, lk 271–280.

Kallam, H., Kolbre, E., Lend, E., Möller, L., Reinhold, V., Simson, A., Uustalu, A., Venesaar, U., 2003. *Ärikorraldus. Põhiteadmisi*. Tallinn: Küllim.

Karistuseseadustik (2001) RT I, 04.01.2019, 15.

Komroff, M., 2002. *The Travels of Marco Polo*. New York: W.W. Norton & Company.

Laanemets, J., 2013. *IRIS hakkab teavitama maksuameti nõuetest*. [Võrgumaterjal] Leitav:<https://www.raamatupidaja.ee/article/2013/5/22/iris-hakkab-teavitama-maksuameti-nouetest> [Kasutatud 18. 03. 2019].

Lam, W. & Harker, M.J., 2015. Marketing and entrepreneurship: An integrated view from the entrepreneur's perspective. *International Small Business Journal*, 33(3), pp. 321–348.

Lucio, F., Gonzalez, P. Maicas, P. J., & Montero, J., 2015. How different formal institutions affect opportunity. *BRQ Business Research Quarterly*, 18 (4), pp. 246–258.

Lukjanov, A., 2002. *Oma äri alustamine: praktiline kursus*. 3. trükk. Tallinn: Eesti-Ameerika Ärikolledž.

Madise, Ü., Aaviksoo, B., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Priks, P. & Vinkel, P., 2012. *Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura.

Maksu- ja Tolliamet, 2019. *Maamaksuteated ja maamaksu tasumine*. [Võrgumaterjal] Leitav:<https://www.emta.ee/et/eraklient/maa-mets-soiduk-kutus-hasartmang/maamaks/maamaksuteated-ja-maamaksu-tasumine> [Kasutatud 18.03.2019].

Maksukorralduse seadus (2002) RT I, 31.05.2018, 24.

McCoy, P., A., 1996. A political economy of the business judgment rule in banking: implication for corporate law. *Case Western Reserve Law Review*, 47(1), pp. 1–80.

Mereste, U., 2003. *Majandusleksikon. I, A- M*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Miettinen, A. & Teder, J., 2006. *Ettevõtlus I Ettevõtlusest, ettevõtjatest, ettevõtluspoliitikast*. Tallinn: Külim.

Miller, D., 2015. A downside to the entrepreneurial personality? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(1), pp. 1–8.

Mitt, A., 2006. Ettevõtlusvabaduse õiguslik olemus. *Juridica*, VI/2006, lk 380–387.

Mittetulundusühingute seadus (1996) RT I, 09.05.2017, 21.

Must, B., Ivask, P., Rajavee, A. & Vogelberg, J., 2018. Kasusaajate nõue tekitab pahameelt. *Äripäevaleht*, 01. Oktoober, lk 4.

Neuman, W. L., 2014. *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. 7. trükk. Essex: Pearson Education.

Obschonka, M., Hakkarainen, K., Lonka, K. & Salmela-Aro, K. 2016. Entrepreneurship as a twenty-first century skill: entrepreneurial alertness and intention in the transition to adulthood. *Springer Science+Business Media*, 12(1), pp. 1–16.

Opie, R., 2012. The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle. *Journal of comparative research in anthropology and sociology*, 3(2), pp.137–148.

Pajula, E. & Ploom, T., 2004. *Väärteomenetus II*. 2. trükk. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Palmiter, A.R. & Solomon, L.D., 1994. *Corporations Examples and Explanations*. Boston: Little Brown.

Quintana Adriano, E. A., 2015. The natural person, legal entity or juridical person and juridical personality. *Journal of Law & International Affairs*, 4 (1), pp. 363–391.

Raamatupidamise seadus (2002) RT I, 09.05.2017, 30.

Rahandusministeerium, 2018a. *Tegelike kasusaajate andmete esitamise juhised*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.rik.ee/sites/www.rik.ee/files/elfinder/article_files/tegelike_kasusaajate_andmete_esitamise_juhised.pdf [Kasutatud 30.09.2018].

Rahandusministeerium, 2018b. *Läheneb tegelike kasusaajate andmete esitamise tähtaeg*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/uudised/laeheneb-tegelike-kasusaajate-andmete-esitamise-tahtaeg?fbclid=IwAR2hvbKtb9n4IxO7jVggj5M7qy3ZjeicvR32N3EnI7xjC1fTp7phU9qR9p0> [Kasutatud 27.12.2018].

Rahandusministeerium, 2019. *2019. aasta riigieelarve seaduse seletuskiri*.

[Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/riigieelarve-ja-majandus/riigieelarve-ja-majandusulevaated> [Kasutatud 21.04.2019].

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (2017) RT I, 17.11.2017, 38.

Ramkrishna, S. & Housila, S., 2015. Efficient classes of estimators in stratified random sampling. *Statistical Papers*. 56 (1), pp. 83–103.

Randlane, K., 2016. *Maksuvõlgade sissenõudmine*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2018. *Statistika*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rik.ee/et/e-ariregister/statistika> [Kasutatud 16.12.2018].

Ribeiro- Soriano, D., 2017. *Entrepreneurship & Regional Development*. Taylor & Francis Group, 29(1/2), pp.1–3.

Riigikantselei, 2018. *Konkurentsivõime kava "Eesti 2020"* [Võrgumaterjal] Leitav: https://riigikantselei.ee/sites/default/files/contenteditors/Failid/eesti2020/ee2020_tekstiosa_2018-2020_heaks_kiidetud_26.4.2018.pdf [Kasutatud 10.10.2018].

Saare, K., 2003. Esindusorgani liikme käitumise omistamisest eraõiguslikule juriidilisele isikule seoses vastutuse küsimusega. *Juridica*, X/2003, lk 673–683.

Saare, K., 2004. *Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine*. Doktoritöö. Tartu: Taru Ülikool.

Sepp, J., 1997. *Institutsiooniökonomika*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Sheth, J., 2018. What makes a good manager? *Journal of customer behaviour*, 17 (1) pp.159–161.

Suppi, K., 2013. *Ettevõtlus õpik- käsiraamat*. Tartu: Atlex AS.

Tiber, I., 2018. Tähelepanekuid uue rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse jõustumisega seoses. *Juridica*, 1/2018, lk 37–46.

Tiivel, T., 2005. Äriühingu juhtorgani liikme hoolsuskohustus. *Juridica*, IX/2005, lk 621–635.

Tsiviilseadustiku üldosa seadus (2002) RT I, 20.04.2017, 21.

Tuler, T., 1990. *Why People Obey the Law*. Chelsea: BookCrafters Inc.

Tulumaksuseadus (1999) RT I, 29.06.2018, 49.

Vann, R., 2012. Beneficial Ownership: What Does History (and maybe policy) Tell Us. *Legal Studies Research Paper*. 12 (66), pp. 1–55.

Varul, P., 2009. *Juhtorgani liikme kohustused kui vastutuse alus*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://uudiskiri.varul.ee/files/Juhtorgani_liikme_kohustused_kui_vastutuse_alus_1109.pdf [Kasutatud 17.01.2019].

Varul, P., Mailend, A., Kaljurand, A., 2005. *Äriühingu juhtorganid*. Tallinn: Äripäeva kirjastus.

Wells, P., 2016. Economies of scale versus small is beautiful: a business model approach based on architecture, principles and components in the beer industry. *Organization & Environment*. 29 (1) , pp. 36–52.

Werlauff, E., 1997. *Euroopa Liidu ühinguõigus*. Tallinn: Juura.

Wiklund, J., Davidsson, P., Audretsch, D.B. & Karlsson, C., 2011, The future of entrepreneurship research. *Entrepreneurship Theory And Practice*. 35 (1), pp. 1–9.

Virks, M., 2017. Faktiline juhatuse liige ja tema vastutus äriühingu ees. *Juridica*, 6/2017, lk 401–413.

Äriseadustik (1995) RT I, 17.11.2017, 22.

Üksvärav, R., 2008. *Organisatsioon ja juhtimine*. 4. trükk. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli kirjastus.

Lisa 1. Tegeliku kasusaaja andmete järelpärimine

Registrite ja Infosüsteemide Keskus

01.11.2018

Järelpärimine

Lugupeetav Larissa Merkulova

Sisekaitseakadeemia Finantskolledži III kursuse tudeng Jelena Savitševa koostab lõputööd teemal „Eraõiguslike juriidiliste isikute seaduskuulekus tegeliku kasusaaja andmete esitamise näitel“ (juhendaja Maret Güldenkoh).

Seoses lõputööga palun väljastada andmed (ärinimi, registrikood) eraõiguslike juriidiliste isikute kohta, kes ei ole 01.11.2018 seisuga tegeliku kasusaaja andmeid esitanud. Võimaluse korral palun väljastage korrektselt esitanud tegeliku kasusaajate (lähtuvalt juriidilisest vormist) isikute arv ja kodakondsus.

Austusega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kerly Randlane

Finantskolledži direktor

Maret Güldenkoh

5154 878; Maret.gyldenkoh@sisekaitse.ee

Lisa 2. Registrate ja Infosüsteemide Keskuse e- äriregistri vastus järelpärimisele

Saatja: Larissa Merkulova <Larissa.Merkulova@rik.ee>

Saadetud: teisipäev, 11. detsember 2018 16:32

Adressaat: Maret Guldenkoh

Teema: RIK : Teile on laaditud üles fail(id)

Tere!

Saadan küsitud tegelike kasusaja andmed seisuga 01.11.2018.a.

https://fail.just.ee/dl/11.12.2018_15_35_59_14782_Tellitud_andmed_Sisekaitseakaade_emia_11122018.xlsx (11186304 B)

Faile säilitatakse serveris 7 päeva. Palun tõmmake failid oma arvutisse niipea kui võimalik.

Parimat

Larissa Merkulova,

Äriregistri talitus,

RIK

66 36 344

Lisa 3. Kogutud andmed tegeliku kasusaaja kohta

Tegeliku kasusaaja andmete kogumine koosneb kolmest osast:

1. Detsembrikuu 2018 kogutud andmed;
2. Äriregistrist saadetud andmed;
3. Äriregistrist saadetud andmed ja kogutud andmete võrdlus.

Kogutud andmed on mahukad.

Lehtede arv väljatrükituna iga kategooria lõikes

Kategooria	Lehtede arv väljatrükituna
Detsembrikuu 2018 kogutud andmed	642
Äriregistrist saadetud andmed	1874
Äriregistrist saadetud andmed ja kogutud andmete võrdlus	193

Seetõttu on need kättesaadavad mälupulgal, mis asub Sisekaitseakadeemia finantskolledžis.

Lisa 4. Analüüsist tulenev oletuslik rahatrahv

Prognoositav trahvisumma tegeliku kasusaaja õigete andmete esitamata jätmise eest

Trahvimäär	Rahatrahv füüsiliste isikute puhul (eurodes)	Rahatrahv juriidiliste isikute puhul (eurodes)
Miimum trahvimäära alusel	$4^* \times 3^* \times 69\,586^* = 835\,032$	$1200 \times 69\,586 = 83\,503\,200$
Keskmise trahvimäära alusel	$4 \times 150 \times 69\,586 = 41\,751\,600$	$16\,000 \times 69\,586 = 1\,113\,376\,000$
Maksimumi trahvimäära alusel	$4 \times 300^* \times 69\,586 = 83\,503\,200$	$32\,000^* \times 69\,586 = 2\,226\,752\,000$

3* – KarS § 49 lg 1 alusel võib väärteo eest kohaldada rahatrahvi kolm kuni kolmsada trahviühikut (Karistusseadustik, 2001).

4* – KarS § 49 lg 1 alusel on trahviühik on rahatrahvi baassumma, mille suurus on 4 eurot (Karistusseadustik, 2001).

$215\,370^* \times 32,31\% = 69\,586^*$ – hüpoteetiline eraõiguslike juriidiliste isikute arv, kellel on tegeliku kasusaaja andmed esitamata.

215 370* - eraõigusliku juriidilise isiku arv staatusega „registrisse kantud“.

300*– RahaPTS § 95 lg 1 alusel karistatakse tegeliku kasusaaja andmete esitamata jätmise, andmete muutumisest teatamata jätmise või teadvalt valeandmete esitamise eest rahatrahviga kuni 300 trahviühikut (Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, 2017).

32 000* – RahaPTS § 95 lg 2 alusel on sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik – karistatakse rahatrahviga kuni 32 000 eurot (Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, 2017).

Trahvisumma arvutamine majandusaasta aruande puudumise eest:

$1214 \times 100\% / 5001^* = 24,27\%$ analüüsitud eraõiguslike juriidiliste isikute protsent, kellel ei ole esitatud majandusaasta aruannet.

$215\,370^* \times 24,27\% = 52\,270$ potentsiaalne ühingute arv, kellel ei ole esitatud majandusaasta aruannet.

$52\,270 \times 200^* = 10\,454\,000$ eurot prognoositav riigi täiendav tulu majandusaasta aruande puudumise eest.

5001* – analüüsitud eraõiguslike juriidiliste isikute arv.

215 370* – eraõiguslike juriidiliste isikute arv staatusega „registrisse kantud“.

200* – ÄS § 71 lg 2 ja 2¹ vastavalt, kui seaduses ettenähtud andmeid ei esitata registripidajale seaduses ettenähtud tähtaja jooksul, võib registripidaja trahvida ilma tsiviilkohtumenetluse seadustikus nimetatud hoiatusmäärust tegemata mitte vähem kui 200 eurot ulatuses (Äriseadustik, 1995).

Prognoositav trahvisumma tegeliku kasusaaja õigete andmete ning majandusaasta aruanne puudumise eest

Trahvimäär	Täiendav tulu füüsiliste isikute puhul (eurodes)	Täiendav tulu juriidiliste isikute puhul (eurodes)
Miinimum trahvimäära alusel	$22\,807^* \times 200 + 835\,032 = 5\,396\,432$	$22\,807 \times 200 + 83\,503\,200 = 88\,064\,600$
Keskmise trahvimäära alusel	$22\,80 \times 200 + 41\,751\,600 = 46\,313\,000$	$22\,807 \times 200 + 1\,113\,376\,000 = 1\,117\,937\,400$
Maksimumi trahvimäära alusel	$22\,80 \times 200 + 83\,503\,200 = 88\,064\,600$	$22\,807 \times 200 + 2\,226\,752\,000 = 2\,231\,313\,400$

$503 \times 100\% / 5001 = 10,59\%$ analüüsitud eraõiguslike juriidiliste isikute protsent, kellel puuduvad majandusaasta aruanne ning tegeliku kasusaaja andmed.

$215\,370 \times 10,59\% = 22\,807^*$ potentsiaalne ühingute arv, kellel puuduvad majandusaasta aruanne ning tegeliku kasusaaja andmed.